

2 FEBRUARI '16
HOGESCHOOL LEIDEN

ARTIKEL 123B WEGENVERKEERSWET

HET BUITEN TOEPASSING VERKLAREN VAN EEN WET IN FORMELE ZIN

STUDENT:	KONDRATENKO, A.O. – STUDENTNUMMER 1073000
MODULECODE:	RE441C
OPDRACHTGEVER:	SENNEF DE KONING VAN EENENNAAM ADVOCATEN
AFSTUDEERBEGELEIDER:	MR. M. VERSTUIJF
ONDERZOEKSDOCENT:	MR. J.E. ERADUS

Voorwoord

Na vier jaar is het einde in zicht gekomen. Voor u ligt het resultaat van mijn praktijkgericht juridisch onderzoek in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding HBO Rechten aan de Hogeschool Leiden. Dit onderzoeksrapport is geschreven in opdracht van Sennef de Koning van Eennennaam Advocaten te 's-Gravenhage.

Ondanks enige algemene basiskennis van het Nederlands recht en verscheidene juridische vaardigheden die ik gedurende mijn opleiding en gedurende mijn stages heb kunnen ontwikkelen, is dit onderzoek een ware uitdaging geweest. Zoals een ieder wel weet is het recht een gecompliceerd iets en dat heb ik wederom bij dit onderzoek ondervonden. Ik heb nogal veel stof moeten doorspitten: van het lezen van verschillende wetten, tot het lezen van boeken, tijdschriftartikelen en Nederlandse en Europese jurisprudentie. Maar het stopt niet bij lezen, je moet het ook begrijpen. Mede door dit onderzoek heb ik mijn juridische kennis, mijn onderzoeksvaardigheden en in een grote mate mijn zelfstandigheid verbeterd. De afgelopen paar maanden is een zeer leerzame periode geweest waarbij ik de HBO-Rechten competenties heb kunnen ontwikkelen en waarbij ik mezelf heb kunnen ontwikkelen tot een beginnende juriste.

Bij dezen wil ik allereerst graag de heer Van Eenennaam en mevrouw De Koning bedanken voor de kans die zij mij hebben gegeven om een onderzoek te verrichten voor hun kantoor. Ik waardeer hun fijne begeleiding en ondersteuning tijdens het gehele traject. Daarnaast wil ik graag dank geven aan de heer Verweijen die mij verder op weg heeft geholpen. *And last but not least* wil ik mijn onderzoeksdocenten vanuit Hogeschool Leiden bedanken voor de feedback en hun begeleiding gedurende het onderzoek.

Als lezer wens ik u veel plezier met het lezen van mijn onderzoeksrapport.

Anna Kondratenko

Den Haag, 1 februari 2016

Samenvatting

Op 1 juni 2011 is art. 123b WVV in werking getreden, waarin het volgende wordt bepaald: indien een bestuurder van een motorrijtuig binnen vijf jaar twee keer door de rechter wordt veroordeeld wegens rijden onder invloed van alcohol met een alcoholgehalte van meer dan 1,3 promille (570 µg/l), waarvan de tweede veroordeling onherroepelijk is, wordt diens rijbewijs van rechtswege ongeldig verklaard. Niks mis mee op het eerste gezicht, maar dit artikel bevat toch gebreken. Nadat een rechterlijke uitspraak is genomen waarin de rechtbank tot de conclusie is gekomen dat de bestuurder in overtreding was en deze uitspraak onherroepelijk is, zal door het CBR een ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs volgen. Tijdens dit proces wordt er geen rekening gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de bestuurder en deze gang van zaken kan in verschillende situaties onredelijk zijn voor bestuurders. Sommige bestuurders zijn namelijk voor hun werk afhankelijk van hun rijbewijs. En hoe zit het met bestuurders die op een scooter rijden onder invloed? In zulke gevallen wordt het rijbewijs eveneens ongeldig verklaard. Het wetsartikel biedt daarnaast niet de mogelijkheid om bezwaar of beroep aan te tekenen.

Een ander probleem bij dit artikel is dat het dubbele bestraffing mogelijk maakt: de bestuurder wordt door het Openbaar Ministerie vervolgd voor rijden onder invloed en het rijbewijs van de bestuurder wordt ongeldig verklaard. De bestuurder wordt twee keer bestraft voor hetzelfde feit. Maar mag dit wel? Is dit niet in strijd met het 'ne bis in idem'-beginsel? Hoe kan deze wet aangevochten worden en bij welke rechter moet de zaak dan terecht?

In dit onderzoeksrapport wordt antwoord gegeven op de volgende vraagstelling: *Op basis van welke juridische gronden kan Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestraffing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet aanvechten en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – buiten toepassing laten verklaren bij een gerechtelijke instantie door middel van jurisprudentieonderzoek?* Het doel van dit onderzoek is het achterhalen op grond van welke redenering en bij welke gerechtelijke instantie de advocaten van Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestraffing van art. 123b WVV en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – kunnen aanvechten door de toetsing van de wet door gerechtelijke instanties in kaart te brengen, naast elkaar te leggen en met elkaar te vergelijken, toe te passen op het probleem dat SKE Advocaten ondervindt bij art. 123b WVV en te beoordelen op bruikbaarheid. Aan de hand van rechtsbronnenonderzoek, literatuuronderzoek en jurisprudentie is de centrale vraag beantwoord.

Allereerst is het juridisch kader goed in kaart gebracht. Art. 123b WvW is een wet in formele zin: een besluit dat tot stand gekomen is door de hoogste wetgever van Nederland. Zo een wet kan in beginsel niet buiten toepassing verklaard worden door een gerechtelijke instantie, omdat de rechter dan op de stoel van de wetgever gaat zitten. Echter, art. 94 Gw verplicht de rechter om wetten in formele zin te toetsen aan een ieder verbindende verdragsbepalingen, omdat deze hiërarchisch gezien hoger ligt. Uit de rechtspraak is gebleken dat betrokkenen zich beroepen op de grond dat de wet in formele zin in strijd is met een bepaald hoger recht – waaronder EVRM, het Eerste Protocol van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens, het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie – en dat art. 94 Gw toetsing aan een wet in formele zin aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties mogelijk maakt. Indien de toetsing van art. 94 Gw leidt tot de conclusie dat er sprake is van wetgeving die buiten toepassing verklaard moet worden, dan levert dit een onrechtmatige daad op. In zulke gevallen kan betrokkene schadevergoeding eisen aan de Staat der Nederlanden.

Dubbele bestraffing speelt ook een rol in art. 123b WvW. Voor het rijden onder invloed wordt de bestuurder namelijk dubbel bestraft: als hij binnen vijf jaar twee keer onder invloed een motorrijtuig bestuurt, dan wordt hij voor die tweede keer door het Openbaar Ministerie vervolgd voor rijden onder invloed waarna zijn rijbewijs ongeldig verklaard wordt. Het rechtsbeginsel 'ne bis in idem' verbiedt het twee keer straffen van een persoon voor hetzelfde feit. Het ne bis in idem-beginsel is niet alleen terug te vinden in nationale wetgeving, art. 68 Sr, het is ook opgenomen in internationaal en Europees Recht. In de Europese rechtspraak kwam het Europees Hof voor de Rechten van de Mens tot de conclusie dat beide procedures, de administratieve/fiscale en de strafrechtelijke, eigenlijk strafrechtelijk zijn doordat een regel werd opgelegd waarvan afschrikking en straf het doel was. Het doel van art. 4 van het Zevende Protocol is het verbieden van herhaling van een strafrechtelijk procedure die door een “definitieve” beslissing is uitgesloten. Schending van dit artikel is schending van het ne bis in idem-beginsel. In de Nederlandse rechtspraak is naar voren gekomen dat de gerechtelijke instanties bij hun beoordeling veelal gebruik maken van de Europese wetgeving en de Europese rechtspraak. Rechter beoordeelt aan de hand van art. 68 Sr en aan de hand van de Engel-criteria of er sprake is van een criminal charge.

Maar bij welke rechter moet de zaak aanhangig gemaakt worden? Het van rechtswege ongeldig verklaren van een rijbewijs is geen beschikking, dus de zaak zou voorgelegd kunnen worden bij de civiele rechter. In het geval dat de Nederlandse rechtsmiddelen uitgeput zijn, kan SKE Advocaten vragen om buiten toepassing verklaring van art. 123b WvW bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Inhoudsopgave

Samenvatting	blz. 2 – 3
Afkortingen	blz. 5
Hoofdstuk 1. Inleiding	
1.1 Probleemanalyse	blz. 6 – 10
1.2 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen	blz. 11
1.3 Onderzoeksmethodes	blz. 12 – 15
Hoofdstuk 2. Juridisch kader	
2.1 Artikel 123b Wegenverkeerswet 1994	blz. 16 – 18
2.2 Wet in formele zin	blz. 18 – 19
2.3 Dubbele bestraffing	blz. 12 – 21
2.4 Welke rechter?	blz. 21 – 23
Hoofdstuk 3. Resultaten	
3.1 Dubbele bestraffing	blz. 24 – 32
3.2 Wet in formele zin	blz. 33 – 37
Hoofdstuk 4. Conclusies	
4.1 Beantwoording centrale vraag	blz. 38 – 41
4.2 Verantwoording	blz. 41
Hoofdstuk 5. Aanbevelingen	blz. 42 – 44
Hoofdstuk 6. Literatuur- en bronnenlijst	blz. 45 – 47
Hoofdstuk 7. Bijlagen	
7.1 Schema rechtspraak ‘dubbele bestraffing’	blz. 49
7.2 Schema rechtspraak ‘wet in formele zin’	blz. 50

Afkortingen

BEGRIIP	DEFINITIE
ASP	Alcoholslotprogramma
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
CBR	Centraal Bureau Rijvaardigheid. Het CBR is het Nederlandse exameninstituut voor de rijvaardigheid van bestuurders ¹
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
HR	Hoge Raad
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
OM	Openbaar Ministerie
OvJ	Officier van Justitie
SKE	Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten
Sr	Wetboek van Strafrecht
WVW	Wegenverkeerswet 1994
Zevende Protocol	Het Zevende Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden

¹ www.CBR.nl

Hoofdstuk 1

§1.1 PROBLEEMANALYSE

In het kader van mijn afstuderen aan de Hogeschool Leiden zal ik een onderzoek verrichten voor Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten, een advocatenkantoor dat gespecialiseerd is in het strafrecht. Het vraagstuk dat ik ga onderzoeken ligt bij artikel 123b van de Wegenverkeerswet 1994 (hierna: WVV). Het is een groot wetsartikel, maar het komt op het volgende neer: indien een bestuurder van een motorrijtuig binnen vijf jaar twee keer door de rechter wordt veroordeeld wegens rijden onder invloed van alcohol, waarvan de tweede keer met minimaal 1,3 promille (570 µg/l), wordt diens rijbewijs van rechtswege ongeldig verklaard. “Onverminderd de artikelen 123, eerste lid, en 123a verliest een rijbewijs zijn geldigheid voor alle categorieën waarvoor het is afgegeven en voor de resterende duur van de geldigheid, indien de houder bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak als bestuurder van een motorrijtuig is veroordeeld (...).”

Wet in formele zin

De recidiveregeling, zoals beschreven in art. 123b WVV, is op 1 juni 2011 in werking getreden. Dit artikel is door zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer aangenomen, maar volgens de advocaten schiet het op meerdere vlakken tekort. Zij vinden artikel 123b een nogal rigide wetsartikel dat geen enkele rekening houdt met de persoonlijke omstandigheden van de bestuurder. Nadat de politie geconstateerd heeft dat de bestuurder binnen vijf jaar voor de tweede onder invloed heeft gereden met een te hoog alcoholpromillage, wordt het rijbewijs voor een bepaalde tijd ingevorderd door de politie.² Binnen drie dagen moet het rijbewijs opgestuurd worden naar de Officier van Justitie³, die vervolgens binnen tien dagen na de invordering moet beslissen of het rijbewijs voor langere tijd wordt ingehouden.⁴ Indien de Officier van Justitie overgaat tot inhouding van het rijbewijs, dient hij binnen zes maanden de zaak voor te leggen aan de rechter.⁵ Besluit de rechtbank dat de bestuurder in overtreding is geweest? Dan zal tot slot van rechtswege een ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs volgen – wat in een brief wordt medegedeeld door de Officier van Justitie – indien er sprake is van een onherroepelijk uitspraak. Tijdens dit proces wordt er geen rekening gehouden met de persoonlijke situatie van de bestuurder. Het wetsartikel biedt geen ruimte voor een degelijke belangenafweging en deze gang van zaken kan in verschillende situaties onredelijk zijn voor bestuurders. Sommige bestuurders zijn

² art. 164 WVV 1994

³ art. 164 lid 4 WVV 1994

⁴ art. 164 lid 4 en 6 WVV 1994

⁵ art. 164 lid 6 WVV 1994

namelijk door hun werk afhankelijk van hun rijbewijs, bijvoorbeeld chauffeurs. En hoe zit het met bestuurders die op een scooter rijden onder invloed? In zulke gevallen wordt het rijbewijs eveneens ingevorderd, ingehouden en uiteindelijk ongeldig verklaard. Het ongeldig verklaren van het rijbewijs is volgens de advocaten hierbij niet billijk in verhouding tot het voorval. Helaas is bezwaar of beroep niet mogelijk nadat het rijbewijs ongeldig verklaard wordt, artikel 123b biedt namelijk geen mogelijkheden om de ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs aan te vechten. Helaas kunnen de advocaten hier niks aan doen – het ligt niet in hun macht om de wet te veranderen, dus blijft er niks anders over dan de wet buiten toepassing te laten verklaren.

Dubbele bestraffing

De advocaten hebben meerdere vraagtekens bij dit artikel, waaronder bij het vraagstuk of dit artikel dubbele bestraffing mogelijk maakt. De bestuurder wordt namelijk door het Openbaar Ministerie vervolgd voor rijden onder invloed⁶ en het rijbewijs van de bestuurder wordt van rechtswege ongeldig verklaard.⁷ De bestuurder wordt twee keer bestraft voor hetzelfde feit. Is dit daadwerkelijk het geval? En zo ja, is dit dan niet in strijd met het ‘ne bis in idem’-beginsel?

Tot voor kort was er een andere regeling die dubbele bestraffing mogelijk maakte, namelijk het alcoholslotprogramma (artikel 8 lid 2 sub a jo artikel 131 lid 1 sub b jo artikel 132c WVV). Hierbij werd de bestuurder zowel bestuursrechtelijk als strafrechtelijk veroordeeld voor hetzelfde feit. Het alcoholslotprogramma is voor bestuurders die met te veel alcohol op aan het verkeer hebben deelgenomen. De bestuurder die in overtreding was kreeg door het CBR deze maatregel opgelegd. Tijdens het programma, dat tenminste twee jaar duurt, krijgen deelnemers in hun auto een alcoholslot (het slot is een startonderbreker met een blaaspijp) ingebouwd.⁸ De bestuurder moet hierbij in het pijpje blazen voordat hij kan wegrijden en op willekeurige momenten tijdens de rit. Het slot meet vervolgens de hoeveelheid alcohol in de adem en zorgt ervoor dat de auto niet start als de bestuurder te veel alcohol heeft gedronken (meer dan 0,2 promille of 88 µg/l).⁹ Naast deze bestuurlijke maatregel werd de bestuurder ook strafrechtelijk vervolgd voor het rijden onder invloed. Uit jurisprudentie blijkt dat dit niet meer mogelijk is. Gerechtelijke instanties staan het niet toe dat een bestuurder dubbel bestraft wordt voor hetzelfde feit. Op 15 mei 2014 heeft de politierechter het OM niet-ontvankelijk verklaard, omdat het alcoholslotprogramma aangemerkt kan worden als een ‘criminal charge’ als bedoeld in artikel 6 EVRM.¹⁰ Ook het Gerechtshof heeft het OM in een andere zaak niet-ontvankelijk verklaard om dezelfde reden. Door het CBR was reeds een alcoholslotprogramma opgelegd aan een bestuurder; het Hof was van mening dat de oplegging van het alcoholslotprogramma te beschouwen is als een ‘criminal charge’ in de zin van artikel 6 lid 1

⁶ art. 123b lid 2 WVV 1994

⁷ art. 123b lid 1 WVV 1994

⁸ www.CBR.nl | Alcoholslotprogramma: Alcoholslotprogramma in het kort

⁹ www.CBR.nl | Alcoholslotprogramma: Werking van het alcoholslot

¹⁰ Rb. Den Haag 15 mei 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:5980

van het EVRM. Deze maatregel moest gelijk worden gesteld aan in de strafrechtspleging op te leggen sancties.¹¹ Het Parket bij de Hoge Raad heeft geoordeeld dat een strafvervolgning niet meer billijk te noemen is na het opleggen van een alcoholslot. Ook hier werd het OM niet-ontvankelijk verklaard.¹² Op 3 maart 2015 is de Hoge Raad tot een conclusie gekomen omtrent de “heisa” rondom het alcoholslotprogramma. Zij gooide het over een andere boeg en oordeelde dat strafvervolgning van een verdachte voor het rijden onder invloed in strijd is met de beginselen van een goede procesorde, indien het ASP op grond van dezelfde feiten is opgelegd en dit onherroepelijk is geworden. Artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht is dus niet van toepassing in deze zaak en er is dus ook geen sprake van een criminal charge, omdat er geen sprake is van meerdere onherroepelijke beslissingen van de strafrechter.¹³”

Is het opleggen van zowel een bestuursrechtelijk als een strafrechtelijke sanctie nou wel of niet een dubbele bestraffing wat in strijd is met het ‘ne bis in idem’-beginsel? Meerdere gerechtelijke instanties zijn tot de conclusie gekomen dat het alcoholslotprogramma als zodanig ingrijpend wordt gezien dat sprake is van een als een ‘criminal charge’ te kwalificeren sanctie in de zin van artikel 6 lid 1 EVRM. Strafrechtelijke vervolging voor hetzelfde feit is dus in strijd met het ‘ne bis in idem’-beginsel. Echter, de hoogst rechtsprekende macht in Nederland, namelijk de Hoge Raad, heeft geoordeeld dat hier helemaal geen sprake van is. Het strafrechtelijk vervolgen van de bestuurder nadat het alcoholslotprogramma opgelegd is is niet in strijd met het ‘ne bis in idem’-beginsel, maar met de beginselen van een goede procesorde.

Het alcoholslotprogramma en het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs vertonen sterke gelijkenissen: beide artikelen van het WVV en bij beide wetten is er sprake van handhaving vanuit twee verschillende rechtsgebieden. Echter, indien artikel 123b WVV aangevochten wordt in de rechtszaal, zal er dan geconcludeerd worden dat het artikel strijdigheid met het ‘ne bis in idem’-beginsel vertoont of zal dezelfde conclusie volgen als bij het alcoholslotprogramma op 3 maart 2015? Kan SKE Advocaten zich beroepen op het ‘ne bis in idem’-beginsel? Daarvoor zal er onderzocht moeten worden of er inderdaad sprake is van een dubbel bestraffing. Zo ja, wat kan er tegen gedaan worden? Momenteel biedt de regelgeving weinig tot geen opties om artikel 123b aan te vechten. Het ongeldig verklaren van het rijbewijs is een wet in formele zin en een formele wet kan – over het algemeen – niet aangevochten worden. Mijn opdrachtgever wil de grenzen opzoeken met betrekking tot dit artikel om haar cliënten zo goed mogelijk van dienst te kunnen zijn. Ik moet niet alleen onderzoeken wat de wet mogelijk maakt, maar ik moet ook kijken naar de mogelijkheden die de jurisprudentie biedt. Daarnaast zal ik verder moeten kijken dan de Nederlandse wetgeving: wat zeggen de Europese verdragen omtrent dit onderwerp? Misschien

¹¹ Hof Den Haag 22 september 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:3017

¹² Parket bij HR 20 januari 2015, ECLI:NL:PHR:2015:8

¹³ HR 3 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:434

heeft mijn opdrachtgever meer kans op slagen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Wat is er nodig om de formele wet opzij te zetten? Wat kan mijn opdrachtgever, gelet op jurisprudentie, concreet doen om deze wet aan te vechten? Welke argumentatie moet mijn opdrachtgever aanvoeren en bij welke instantie kan hij dit het beste doen?

Welke rechter?

De hoofdzaak is onderzoeken op basis van welke juridische gronden artikel 123b WvW buiten toepassing verklaard worden. Niet onbelangrijk is onderzoeken bij welke gerechtelijke instantie dit het beste gedaan kan worden. Mijn opdrachtgever wil dus niet alleen weten wat de gronden zijn, maar ook bij wie zij deze gronden kunnen aanvoeren.

Bij de reguliere gang van zaken bij het aanspannen van een rechtszaak wordt een zaak in eerste aanleg altijd door de rechtbank beoordeeld. De vraag hierbij is, wordt de zaak door de civiele rechter, de bestuursrechter, de strafrechter of de kantonrechter behandeld?¹⁴ Er is sprake van moeilijke wetgeving, want we kennen geen toetsing aan de grondrechten. Wat moet er gedaan worden zodat een wet buiten werking gesteld wordt? Daarnaast is het WvW bijzonder strafrecht. Bij het strafrecht is er geen sprake van een gesloten rechtsgang. Er staat niet wat en wanneer een burger moet doen als hij of zij stappen wil ondernemen tegen bijvoorbeeld een beschikking.

Is het ongeldig verklaren van het rijbewijs een bestuursrechtelijke beslissing, oftewel een beschikking? Als dit wel het geval is, dan moet de zaak voorkomen bij de bestuursrechter. Kan bij deze rechter ook de vraag gesteld worden of deze wet onrechtmatig is? Of staat de weg naar de bestuursrechtelijke voorziening hier niet voor open en moet de zaak voorkomen bij een civiele rechter? In de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) zal gekeken moeten worden of het ongeldig verklaren van het rijbewijs voldoet aan de eisen van een beschikking. Zo niet, dan zal de weg naar de civiele rechter bewandeld moeten worden.

Daarnaast zal ik moeten onderzoeken of de zaak beter aanhangig gemaakt kan worden bij de Nederlandse rechter of dat het beter is om de weg naar een Europese rechter te bewandelen.

Aanleiding onderzoek

De aanleiding van het probleem dat mijn opdrachtgever bij dit wetsartikel ondervindt is dus de dubbele bestraffing dat het artikel toestaat en het niet kunnen aanvechten van dit wetsartikel, omdat het een wet in formele zin is. De cliënten worden in een hoek gedreven, waardoor mijn opdrachtgever hun niet altijd kan helpen.

Om onderzoek te kunnen doen en uiteindelijk antwoord te kunnen geven op dit vraagstuk zal ik het praktijkprobleem vertalen naar een kennisvraag. Door grondig onderzoek te verrichten streef ik

¹⁴ www.rechtspraak.nl | Recht in Nederland > Hoe werkt het recht > De Rechtspraak

ernaar antwoord te kunnen geven op de volgende vraag: Op basis van welke juridische gronden kan Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestraffing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – aanvechten bij een gerechtelijke instantie volgens jurisprudentieonderzoek?

De relevante wet- en regelgeving met betrekking tot het probleem dat ik ga onderzoeken zijn de Wegenverkeerswet, het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR). Tevens bevat de parlementaire geschiedenis – Memorie van Toelichting en Memorie van Antwoord van de Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel) – en de jurisprudentie – uitspraken van rechterlijke instanties zoals rechtbanken, gerechtshoven en de Hoge Raad – relevante informatie voor mijn onderzoek. Verder zal informatie verzameld worden uit literatuur.

De relevantie van de kennis waar ik naar op zoek ga is het achterhalen of het mogelijk is om een formele wet, in dit geval artikel 123b WWV, opzij te zetten en zo ja, op basis van welke gronden en bij welke instantie kan mijn opdrachtgever dit aanvechten? Door onderzoek te verrichten wil ik de juridische achtergrond uitpluizen.

Hoofdstuk 1

§1.2 DOELSTELLING, CENTRALE VRAAG EN DEELVRAGEN

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het achterhalen op grond van welke redenering en bij welke gerechtelijke instantie de advocaten van Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestraffing van artikel 123b WVV en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – kunnen aanvechten door de toetsing van de wet door gerechtelijke instanties in kaart te brengen, naast elkaar te leggen en met elkaar te vergelijken, toe te passen aan het probleem dat SKE Advocaten ondervindt bij artikel 123b WVV en te beoordelen op bruikbaarheid.

De centrale vraagstelling is als volgt:

Op basis van welke juridische gronden kan Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestraffing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet aanvechten en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – buiten toepassing laten verklaren bij een gerechtelijke instantie door middel van jurisprudentieonderzoek?

De deelvragen zijn als volgt:

1. Welk doel beogen wetgevers met artikel 123b van de Wegenverkeerswet?
2. Waarom kan een wet in formele zin in beginsel niet buiten toepassing worden gelaten door een gerechtelijke instantie?
3. Bij welke gerechtelijke instantie moet Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten terecht voor het buiten toepassing laten verklaren van artikel 123b WVV?
4. Op basis van welke juridische gronden is er volgens de wet- en regelgeving sprake van een dubbele bestraffing en hoe wordt dit toegepast in de praktijk, oftewel wanneer is er volgens de jurisprudentie sprake van dubbele bestraffing?
5. Op basis van welke juridische gronden uit de jurisprudentie kan een wet in formele zin buiten toepassingen verklaard worden?

Hoofdstuk 1

§1.3 ONDERZOEKSMETHODES

Gedurende mijn onderzoek heb ik gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksmethodes:

- Rechtsbronnenonderzoek
- Literatuuronderzoek
- Jurisprudentie

De antwoorden van de deelvragen zullen leiden tot het beantwoorden van de centrale vraag. Voor de beantwoording van elke deelvraag heb ik één of meerdere methodes geselecteerd. Mijn keuze voor de methodes zal ik hieronder motiveren.

Voor de beantwoording van de **eerste** deelvraag – *Welk doel beogen de wetgevers met artikel 123b van de Wegenverkeerswet?* – heb ik kennis nodig van het theoretisch-juridische onderzoeksgedeelte, namelijk wetsanalyse. Deze kennis heb ik verkregen door de Memorie van Toelichting en de Memorie van Antwoord te analyseren. Met deze deelvraag heb ik het juridisch kader gevormd: ik heb de *before and after* situatie geschetst van deze wet (hoe was het voordat deze wet in werking trad en wat voor gevolgen had deze wet nadat het werd aangenomen), waarom deze wet in het leven is geroepen en hoe deze wet gehanteerd dient te worden.

Voor de beantwoording van de **tweede** deelvraag – *Waarom kan een wet in formele zin in beginsel niet buiten toepassing worden gelaten door een gerechtelijke instantie?* – heb ik kennis nodig van het theoretisch-juridische onderzoeksgedeelte, namelijk wetsanalyse en literatuuronderzoek. Deze kennis heb ik verkregen door de regelgeving in Nederland omtrent de formele wet en literatuur die hierop ingaat te analyseren. Ik heb gebruik gemaakt van wetsartikelen van de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden en literatuur uit 'De Geordende Wereld van het Recht: Een Inleiding' van W. Witteveen. Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van een uitspraak van de Hoge Raad van 14 april 1989, namelijk ECLI:NL:HR:1989:AD5725. Met behulp van de informatie uit deze bronnen is een korte weergave gegeven van de achtergrond van een wet in formele zin: wat is een wet in formele zin en waar komt het precies vandaan, oftewel, hoe is het “ontstaan”? Daarnaast heb ik uiteengezet waarom het niet gebruikelijk is om een wet in formele zin buiten toepassing te laten verklaren door een gerechtelijke instantie.

Voor de beantwoording van de **derde** deelvraag – *Bij welke gerechtelijke instantie moet Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten terecht voor het buiten toepassing laten verklaren van artikel*

123b WVV? – heb ik kennis nodig van het theoretisch-juridische onderzoeksgedeelte, namelijk wetsanalyse. Deze kennis heb ik verkregen door onderzoek te doen naar wetten die mij vertellen wat voor soort besluit het ongeldig verklaren van het rijbewijs is. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van de Algemene wet bestuursrecht. Van daaruit heb ik onderzocht met welk rechtsgebied ik te maken heb en bij welke sector van de rechtbank deze zaak aanhangig dient te worden gemaakt.

Voor de beantwoording van de **vierde** deelvraag – *Op basis van welke juridische gronden is er volgens de wet- en regelgeving sprake van een dubbele bestraffing en hoe wordt dit toegepast in de praktijk, oftewel wanneer is er volgens de jurisprudentie sprake van dubbele bestraffing?* – heb ik allereerst kennis nodig van het theoretisch-juridische onderzoeksgedeelte, namelijk wetsanalyse. Deze kennis heb ik verkregen door zowel landelijke als internationale regelgeving omtrent dubbele bestraffing te analyseren. Ik heb gebruik gemaakt van het Wetboek van Strafrecht, het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM), het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (hierna: IVBPR). Aan welke voorwaarden moet volgens onze eigen grondwet worden voldaan wil er sprake zijn van een dubbele bestraffing? En hoe zit het met internationale wetgeving? Met de wetsartikelen uit nationale en internationale wetgeving heb ik dit kunnen verduidelijken.

Daarnaast heb ik kennis nodig van het praktijkonderzoeksgedeelte, namelijk jurisprudentie. Artikel 123b WVV is een vrij nieuw artikel, ingevoerd op 12 februari 2008. Op dit moment bestaat er geen jurisprudentie inzake dit artikel. Gezien het feit dat er geen jurisprudentie beschikbaar is dat een directe link heeft met mijn onderzoeksonderwerp, heb ik gezocht naar jurisprudentie waarbij het ‘ne bis in idem’-beginsel centraal staat, maar in relatie tot andere wetsartikelen en/of wetten dan art. 123b WVV. Voor mijn onderzoeksrapport heb ik gebruik gemaakt van de meest relevante uitspraken: ik heb zowel binnen het Nederlands recht als binnen het Europees recht gekeken naar rechtspraak waar sprake was van dubbele bestraffing oftewel strijdigheid met het ‘ne bis in idem’-beginsel waarbij sprake is van handhaving vanuit twee verschillende rechtsgebieden, het bestuursrecht en het strafrecht. Daarnaast heb ik gekeken naar uitspraken inzake het alcoholslotprogramma, omdat dit onderwerp het meest overeenstemt met mijn onderzoeksonderwerp. Echter, omdat het alcoholslotprogramma iets Nederlands is, heb ik bij de Europese rechtspraak hier niet naar kunnen kijken. De gronden die naar voren zijn gekomen tijdens mijn onderzoek heb ik goed bestudeerd om aan te kunnen tonen of zij ook bruikbaar zijn voor mijn onderzoeksonderwerp. Dus: kunnen de gronden van de vergelijkbare Nederlandse en Europese rechtspraak toegepast worden op artikel 123b WVV om het artikel buiten toepassing te laten verklaren?

De kennis voor het beantwoorden van deze deelvraag heb ik verkregen door onderzoek te doen naar rechterlijke uitspraken op rechtspraak.nl en via legalintelligence.com. Voor deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van de volgende uitspraken:

- Case of Nykänen v. Finland, C11828/11
- Case of Kiiveri v. Finland, 53753/12
- Case of Nilsson v. Sweden, 73661/01
- Case of Rinas v. Finland, 17039/13
- Case of Glantz v. Finland, 37394/11
- AB 2015/159
- ECLI:NL:GHARL:2014:8499
- ECLI:NL:GHDHA:2014:3017
- ECLI:NL:PHR:2015:8
- ECLI:NL:HR:2015:434
- ECLI:NL:RBDHA:2014:5980
- ECLI:NL:RBSGR:2010:BM1237

Tevens heb ik gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- Mr. P. Verweijen, *Het Alcoholslotprogramma: 'De wetgever is aan zet!'*, 5 november 2013
- Mr. C.W. Noorduyn, *'Ne bis in idem' nu ook een beginsel van ongeschreven recht*, Nederlands Juristenblad, 29 mei 2015, afl. 21
- M.S. Groenhuijsen, *Het alcoholslot op slot in het Nederlandse strafrecht en bestuursrecht*, Delikt en Delinkwent, afl. 5 mei 2015
- O.S. Pluimer, *De Hoge Raad over het ne bis in idem-beginsel ten aanzien van het alcoholslotprogramma: een rechtvaardig doch onbevredigend arrest*, Delikt en Delinkwent, afl. 5 mei 2015

Bij het analyseren van de rechterlijke uitspraken heb ik niet gekeken naar dubbele bestraffing over het algemeen. Ik heb specifiek dubbele bestraffing binnen het bestuurs- en strafrecht als uitgangspunt genomen. Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn alle relevante punten op een rij gezet: welke rechtsinstantie doet uitspraak, welke gronden worden door de partijen aangevoerd, wat is de overweging van de rechtsinstantie, wat is de uiteindelijke conclusie en op welke gronden heeft de rechtsinstantie deze conclusie gevormd. Aan de hand van dit overzicht is in kaart gebracht waar een zaak aan moet voldaan om te kunnen spreken van een dubbele bestraffing. Bovengenoemde literatuur is als naslagwerk gebruikt. Bij het uiteenzetten van de uitspraken en het in kaart brengen van de criteria heb ik de literatuur gebruikt ter aanvulling en ter verduidelijking van de uitspraken.

Voor de beantwoording van de **vijfde** deelvraag – *Op basis van welke juridische gronden uit de jurisprudentie kan een wet in formele zin buiten toepassing verklaard worden?* – heb ik ook kennis nodig van het praktijkonderzoekgedeelte, namelijk jurisprudentie. Ook hierbij speelt hetzelfde als bij de jurisprudentieonderzoek van de vierde deelvraag. Op dit moment bestaat er geen jurisprudentie inzake het buiten toepassing verklaren van artikel 123b WvW. Gezien het feit dat er geen jurisprudentie beschikbaar is dat een directe link heeft met mijn onderzoeksonderwerp, heb ik gezocht naar jurisprudentie waarbij het buiten toepassing verklaren van een wet in formele zin centraal staat, maar in relatie tot andere wetsartikelen en/of wetten dan art. 123b WvW. Daarnaast heb ik gemerkt dat het erg lastig is om jurisprudentie te vinden over het buiten toepassing verklaren van een wet in formele zin over het algemeen. Voor mijn onderzoeksrapport heb ik zoveel mogelijk onderzoek gedaan naar de meest relevante rechterlijke uitspraken op rechtspraak.nl en via legalintelligence.com. Voor deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van de volgende uitspraken:

- ECLI:NL:GHDHA:2013:3791
- ECLI:NL:GHDHA:2013:3792
- ECLI:NL:GHDHA:2014:72
- ECLI:NL:RBDHA:2015:2498
- ECLI:NL:RBSGR:2012:BU9921
- ECLI:NL:PHR:2000:AA5870

Door het analyseren van de rechterlijke uitspraken is duidelijk geworden wanneer een rechterlijke instantie een wet in formele zin buiten toepassing laat verklaren. Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn alle relevante punten op een rij gezet: welke rechtsinstantie doet uitspraak, welke gronden worden door de partijen aangevoerd, wat is de overweging van de rechtsinstantie, wat is de uiteindelijke conclusie en op welke gronden heeft de rechtsinstantie deze conclusie gevormd. Aan de hand van dit overzicht is in kaart gebracht waar een zaak aan moet voldaan om een wet in formele zin buiten toepassing te kunnen laten verklaren door een rechterlijke instantie.

Hoofdstuk 2

JURIDISCH KADER

2.1 Artikel 123b Wegenverkeerswet 1994

Voorstel tot wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel) werd gedaan op 12 februari 2008¹⁵ waarna de wet van 24 oktober 2008 tot wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel) werd gepubliceerd in de Staatsblad¹⁶. Deze recidiveregeling, oftewel art. 123b WVV, ziet er op dit moment als volgt uit:

Artikel 123b WVV

1. Onverminderd de artikelen 123, eerste lid, en 123a verliest een rijbewijs zijn geldigheid voor alle categorieën waarvoor het is afgegeven en voor de resterende duur van de geldigheid, indien de houder bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak als bestuurder van een motorrijtuig is veroordeeld wegens overtreding van:
 - a. artikel 6, voor zover de schuldige verkeerde in de toestand, bedoeld in artikel 8, tweede, derde of vierde lid, en het alcoholgehalte van zijn adem bij een onderzoek hoger blijkt te zijn dan 570 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht dan wel het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek hoger blijkt te zijn dan 1,3 milligram alcohol per milliliter bloed, dan wel voor zover de schuldige na het feit niet heeft voldaan aan een bevel, gegeven krachtens artikel 163, tweede, zesde, achtste of negende lid;
 - b. artikel 8, tweede, derde of vierde lid, indien het alcoholgehalte van zijn adem bij een onderzoek hoger blijkt te zijn dan 570 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht dan wel het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek hoger blijkt te zijn dan 1,3 milligram alcohol per milliliter bloed;
 - c. artikel 163, tweede, zesde, achtste of negende lid,een en ander voor zover ten tijde van het begaan van het strafbare feit nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de houder als bestuurder van een motorrijtuig onherroepelijk is veroordeeld wegens overtreding van
 1. artikel 6, voor zover de schuldige verkeerde in de toestand, bedoeld in artikel 8, tweede, derde of vierde lid, dan wel voor zover de schuldige na het feit niet heeft voldaan aan een bevel, gegeven krachtens artikel 163, tweede, zesde, achtste of negende lid;
 2. artikel 8, tweede, derde of vierde lid, of
 3. artikel 163, tweede, zesde, achtste of negende lid.
2. Voor de toepassing van het eerste lid wordt een strafbeschikking met een veroordeling gelijkgesteld.
3. Indien een rijbewijs dat op grond van het eerste lid ongeldig zou zijn, reeds eerder zijn geldigheid heeft verloren, plaatst de officier van justitie een aantekening in het rijbewijzenregister waaruit blijkt dat de houder bij de aanvraag van een nieuw rijbewijs op bij algemene maatregel van bestuur vastgestelde wijze dient aan te tonen dat hij beschikt over de rijvaardigheid en de lichamelijke en geestelijke geschiktheid die is vereist voor het besturen van een motorrijtuig van de categorie of categorieën waarop de door de houder overgelegde aanvraag betrekking heeft.
4. De houder van een rijbewijs dat op grond van dit artikel ongeldig is of ten aanzien waarvan een aantekening is geplaatst als bedoeld in het derde lid dient dat rijbewijs, voor zover inlevering niet reeds heeft plaatsgevonden op grond van een ander artikel, in te leveren bij de Dienst Wegverkeer.
5. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder rijbewijs mede verstaan een rijbewijs, afgegeven door het daartoe bevoegde gezag buiten Nederland, waarvan de houder in Nederland woonachtig is.
6. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld ter uitvoering van dit artikel.

¹⁵ Kamerstukken II 2007/08, 30324 nr. A

¹⁶ Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel), Stb. nr. 433, 11 november 2008

Sinds 1 juni 2011 maakt deze recidiveregeling het mogelijk dat een rijbewijs in specifieke gevallen ongeldig verklaard kan worden na een onherroepelijke rechterlijke uitspraak. De minister van Infrastructuur en Milieu – M. H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus – en de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie – I.W. Opstelten – hopen dat de regering met dit artikel een bijdrage kan leveren aan de verkeersveiligheid en de rechtshandhaving door herhaling van het rijden onder invloed te voorkomen.¹⁷ Het doel is om de verkeersveiligheid te bevorderen door recidivisten die met een slok op aan het verkeer deelnemen goed aan te pakken.

Het van rechtswege ongeldig verklaren van een rijbewijs is een handeling die pas sinds de komst van art. 123b WVV mogelijk is geworden. Maar wat zijn nou die specifieke gevallen? Allereerst moet het gaan om bestuurders die in het bezit zijn van een rijbewijs – bestuurders van brommers vallen ook onder de recidiveregeling – en er moet sprake zijn van een tweede onherroepelijke veroordeling.¹⁸ Bij de eerste overtreding is de limiet gesteld op 220 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht (0,5 ‰) voor ervaren bestuurders en 88 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht (0,2 ‰) voor beginnende bestuurders.¹⁹ Bij de tweede overtreding is een promillage van tenminste 1,3 vereist voor het ongeldig verklaren van het rijbewijs, mits er sprake is van een onherroepelijke veroordeling door de rechter. Hierbij wordt uitgegaan van één toetsingscriterium: het gevaar voor de verkeersveiligheid. De invulling die gegeven is aan dit criterium is die concrete promillage van 1,3 die nodig is voor een tweede onherroepelijke veroordeling.²⁰

Bij het tot stand komen van deze regeling stond een grote politieke wens voorop, namelijk een automatische rijbewijssanctie die gehanteerd wordt bij het recidiveren van ernstige verkeersdelicten. Voordat art. 123b WVV in het leven werd geroepen ging het ongeldig verklaren van een rijbewijs niet automatisch: er moest eerst een voorafgaand onderzoek plaatsvinden, waarna een bestuursbesluit genomen kon worden en waartegen bezwaar of beroep open stond.²¹ De komst van de recidiveregeling heeft deze vorderingsprocedure doen verdwijnen en het heeft plek gemaakt voor een makkelijkere, automatische procesvoering. Hoe pakt dit nieuwe proces nou uit voor de bestuurder? Er wordt namelijk niet meer gekeken naar de persoonlijke situatie van de bestuurder. De minister deelde in zijn Memorie van Antwoord mede dat de rechter in uitzonderlijke gevallen rekening kan houden met het feit dat de bestuurder afhankelijk is van zijn rijbewijs voor de uitoefening van zijn beroep. Echter, zo stelt

¹⁷ *Kamerstukken II 2011/02, 33 346, nr. 3, p.1 (MvT)*

¹⁸ *Kamerstukken II 2011/02, 33 346, nr. 3, p.5 (MvT)*

¹⁹ art. 8 lid 3 WVV

²⁰ *Kamerstukken II 2011/02, 33 346, nr. 3, p.2 (MvT)*

²¹ *Kamerstukken II 2007/08, 30 324, nr. E, p.6 (MvA)*

hij zelf, indien de veroordeling voldoet aan de voorwaarden van de recidiveregeling, verliest het rijbewijs alsnog zijn geldigheid nadat de veroordeling onherroepelijk wordt. Voor een zeer kort moment leek er een lichtpuntje te zijn, maar helaas: er wordt echt geen onderscheid gemaakt tussen bestuurders die voor hun beroep afhankelijk zijn van hun rijbewijs en bestuurders die dat niet zijn.²² Daarnaast wordt er geen onderscheid gemaakt in de categorie motorrijtuig waarmee het alcoholdelict begaan is. De ongeldigheidsverklaring geldt voor alle categorieën waarvoor het rijbewijs geldig was.²³

Het rijbewijs is na de veroordeling van rechtswege ongeldig verklaard. Wat gebeurt er daarna? Wat kan betrokkene doen om weer over een rijbewijs te kunnen beschikken? De betrokkene zal opnieuw zijn rijvaardigheid en beschikbaarheid moeten bewijzen door middel van het afleggen van een theorie- en praktijkexamen en het aanvragen van een verklaring van geschiktheid. Betrokkene moet dus vanaf nul beginnen – of in dit geval vanaf rijbewijs categorie B. De procedure hiervoor is geregeld in het Reglement rijbewijzen, een algemene maatregel van bestuur op basis van de Wegenverkeerswet 1994.²⁴

2.2 Wet in formele zin

Art. 123b WvW – en daarmee het van rechtswege ongeldig verklaren van een rijbewijs – is een wet in formele zin: een besluit dat tot stand gekomen is door de hoogste wetgever van Nederland, namelijk de regering samen met de Staten-Generaal.²⁵ Het begrip ‘in formele zin’ duidt op de herkomst van de wet, we letten dus niet op de inhoud ervan. Algemeen bekend is dat zo een wet in beginsel niet buiten toepassing verklaard kan worden door een gerechtelijke instantie. Maar hoezo niet? Om dat te kunnen uitleggen neem ik u allereerst mee terug in de tijd.

Trias Politica

Tot op de dag van vandaag zijn verschillende theorieën bedacht om de individuele vrijheid van de burger zo goed mogelijk te beschermen tegen tirannie, een gebundelde machtsuitoefening die makkelijk kan leiden tot machtsmisbruik. Een van die theorieën, de welbekende leer Trias Politica van de Franse denker en rechter Montesquieu (1689 – 1755), heeft een grote invloed gehad op de vorming van onze huidige rechtsstaat.²⁶ Deze leer gaat uit van een machtscheiding waarbij de staatsmacht over drie machten verdeeld wordt: een wetgevende macht, een uitvoerende macht en een rechtsprekende macht. De macht van het maken van de wetten, de macht van het uitvoeren van overheidsbesluiten en de macht van het rechtspreken

²² Kamerstukken II 2007/08, 30 324, nr. E, p.8 (MvA)

²³ Kamerstukken I 2007/08, 30 324, nr. E, p.3 (Nadere MvA)

²⁴ Kamerstukken II 2007/08, 30 324, nr. E, p.12 (MvA)

²⁵ art. 81 Grondwet

²⁶ W. Witteveen 2001 p.241, 242 en 259

over misdaden en geschillen tussen individuen moeten gescheiden blijven en moeten dus door drie afzonderlijke organen uitgeoefend worden: een wetgevend orgaan, een uitvoerend orgaan en een rechtsprekend orgaan.²⁷

Het bekendste verbod dat uit de machtenscheiding voortvloeit is dat de rechter niet op de stoel van de wetgever mag zitten.²⁸ Deze scheiding tussen wetgeving en rechtspraak staat vastgelegd in art. 12 Wet Ab: 'Geen regter mag bij wege van algemene verordening, dispositie of reglement, uitspraak doen in zaken welke aan zijne beslissing onderworpen zijn.' Een rechter heeft niet de taak om algemene regels op te stellen, maar hij heeft de taak om de door de wetgever vastgestelde algemene regels op feiten van een zaak te toetsen. Een rechter die de inhoud van de wetten gaat bepalen maakt een inbreuk op het democratisch proces.²⁹ Om deze reden mag een rechter een wet in formele zin niet buiten toepassing verklaren. De rechter gaat dan op de stoel van de wetgever zitten en een oordeel geven over de inhoud van een wet.

Het Harmonisatiewet-arrest³⁰ is hier een goed voorbeeld van. In deze uitspraak bepaalde de Hoge Raad dat wetten in formele zin niet getoetst mogen worden aan het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. "In Nederland is de rechter verplicht zijn nationale wet te toetsen aan 'een ieder verbindende bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties' (art. 94 Gr.w). Verder moet de rechter lagere wetgeving toetsen aan hogere wetgeving, zij het met een uitzondering: de rechter treedt niet in de beoordeling van de grondwettigheid van wetten-in-formele-zin (art. 120 Gr.w): toetsing van die wetten aan de Grondwet is niet toegestaan." Een rechter mocht dus naar de toentertijd huidige stand van zaken een wet in formele zin niet toetsen aan rechtsbeginselen (Hof Den Haag NJ 1985, 263).

Gelukkig is de stand van zaken veranderd. Art. 120 Gw stelt nog steeds dat een rechter een wet in formele zin niet mag toetsen aan de Grondwet: *De rechter treedt niet in de beoordeling van de grondwettigheid van wetten en verdragen*. Echter, art. 94 Gw verplicht de rechter om wetten in formele zin te toetsen aan een ieder verbindende verdragsbepalingen. "Binnen het Koninkrijk geldende wettelijke voorschriften vinden geen toepassing, indien deze toepassing niet verenigbaar is met een ieder verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties." Deze wetsbepaling maakt het voor een rechter mogelijk om alle Nederlandse wetsbepalingen te toetsen aan verdragsbepalingen die een ieder verbindt, omdat deze hiërarchisch gezien hoger ligt. Een verdragsbepaling gaat voor alle Nederlandse wetten, dus ook wetten in formele zin vallen hieronder.

²⁷ W. Witteveen 2001 p.262

²⁸ W. Witteveen 2001 p.270

²⁹ W. Witteveen 2001 p.270

³⁰ HR 14 april 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD5725

2.3 Dubbele bestraffing

Zoals ik al eerder aankaartte in de probleemanalyse speelt dubbele bestraffing ook een rol in art. 123b WvW. Voor het rijden onder invloed wordt de bestuurder namelijk dubbel bestraft: als hij binnen vijf jaar twee keer onder invloed een motorrijtuig bestuurd, dan wordt hij voor die tweede keer door het Openbaar Ministerie vervolgd voor rijden onder invloed³¹ waarna zijn rijbewijs ongeldig verklaard wordt.³² Het rechtsbeginsel 'ne bis in idem' verbiedt het twee keer straffen van een persoon voor hetzelfde feit. Dit beginsel is opgenomen in art. 68 van het Wetboek van Strafrecht:

1. Behoudens de gevallen waarin rechterlijke uitspraken voor herziening vatbaar zijn, kan niemand andermaal worden vervolgd wegens een feit waarover te zijnen aanzien bij gewijsde van de rechter in Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba onherroepelijk is beslist.
2. Is het gewijsde afkomstig van een andere rechter, dan heeft tegen dezelfde persoon wegens hetzelfde feit geen vervolging plaats in geval van:
 - 1°. vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging;
 - 2°. veroordeling, indien een straf is opgelegd, gevolgd door gehele uitvoering, gratie of verjaring der straf.
3. Niemand kan worden vervolgd wegens een feit dat te zijnen aanzien in een vreemde staat onherroepelijk is afgedaan door de voldoening aan een voorwaarde, door de bevoegde autoriteit gesteld ter voorkoming van strafvervolging

Het ne bis in idem-beginsel is niet alleen terug te vinden in nationale wetgeving, het is ook opgenomen in internationaal en Europees Recht, waaronder art. 14 lid 7 IVBPR – *“No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country”* –, art. 50 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie – *“Niemand wordt opnieuw berecht of gestraft in een strafrechtelijke procedure voor een strafbaar feit waarvoor hij in de Unie reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld overeenkomstig de wet”* – en art. 4 lid 1 van het Zevende Protocol bij het EVRM – *“Niemand wordt opnieuw berecht of gestraft in een strafrechtelijke procedure binnen de rechtsmacht van dezelfde staat voor een strafbaar feit waarvoor hij reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld overeenkomstig de wet en het strafprocesrecht van die staat”*.

³¹ art. 123b lid 2 WvW 1994

³² art. 123b lid 1 WvW 1994

Een duidelijk verhaal, maar ook hier zijn de meningen over verdeeld. De minister ging in zijn Memorie van Antwoord in op dit aspect. Naar zijn oordeel gaat bij het ongeldig verklaren van het rijbewijs niet om een strafrechtelijke, maar om een bestuursrechtelijk rechtsgevolg, ook al is dit rechtsgevolg in sterke mate verbonden met de daaraan voorafgegane, tweede strafrechtelijke afdoening. Hoewel dit bestuursrechtelijk gevolg – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – als een straf wordt ervaren, is volgens hem geen sprake van bestraffing.³³

In de Wegenverkeerswet ontmoeten het bestuursrecht en het strafrecht elkaar op het punt waar de tweede veroordeling onherroepelijk wordt: er komt een rechtelijke uitspraak, waarna het strafrecht wordt afgedaan en wordt opgevolgd door het bestuursrecht met een van rechtswege ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs. Een bestuursrechtelijke en een strafrechtelijke aanpak zijn met elkaar verbonden en ze zijn voldoende te onderscheiden van elkaar, maar de bestuursrechtelijke maatregel is zo verstrekkend, dat wellicht gesproken zou kunnen worden van bestraffing. Hetzelfde werd tot voor kort ondervonden bij een soortgelijke kwestie dat een tijdje *hot topic* was in de juridische wereld. Ik heb het hier over het alcoholslotprogramma. Bestuurders die deelnamen aan dit programma, dat opgelegd werd door het CBR, werden ook strafrechtelijk vervolgd door het Openbaar Ministerie. Mr. Paul Verweijen is de man die de zaak behandelde die heeft gezorgd voor een doorbreking.³⁴ De Hoge Raad heeft op 3 maart 2015 haar oordeel gegeven en eindelijk een einde gemaakt aan de discussie die deze kwestie met zich mee bracht. In hoofdstuk 3 zal ik hier uitgebreider op ingaan.

2.4 Welke rechter?

Dit rapport dient weer te geven welke juridische gronden nodig zijn om een wet in formele zin buiten toepassing te kunnen laten verklaren door een gerechtelijke instantie. Niet onbelangrijk hierbij is bij welke rechter de zaak aanhangig gemaakt dient te worden: de civiele rechter, de bestuursrechter, de strafrechter of de kantonrechter?³⁵

Een civiele rechter behandelt zaken tussen twee partijen die natuurlijke personen kunnen zijn, maar ook rechtspersonen zoals stichtingen of bedrijven.³⁶ In civiele rechtszaken wordt niet alleen tussen natuurlijke personen en/of rechtspersonen geprocedeerd, het is ook mogelijk om een rechtszaak aan te spannen tegen een instelling zoals de gemeente. Een bestuursrechter buigt zich over zaken die gaan over de rechten en plichten van burgers tegenover de overheid en hij buigt zich over kwesties die vragen op welke manier de overheid beslissingen moet nemen en

³³ *Kamerstukken II* 2007/08, 30 324, nr. E, p.3 en 4 (MvA)

³⁴ Verweijen 2013

³⁵ www.rechtspraak.nl | Recht in Nederland > Hoe werkt het recht > De Rechtspraak

³⁶ www.rechtspraak.nl | Naar de rechter > Civiele rechter

wat een burger kan doen als hij het niet eens is met zo'n beslissing.³⁷ Een strafrechter beoordeelt of een verdachte een strafbaar feit gepleegd heeft en of hij daarvoor gestraft moet worden.³⁸ Een kantonrechter buigt zich over geschillen waarbij mensen en bedrijven onderling of met elkaar in conflict zijn.³⁹

We hebben hier niet te maken met een zaak die gaat over de rechten en plichten van burgers tegenover de overheid of de vraag of de verdachte een strafbaar feit gepleegd heeft. Zowel de strafrechter als de kantonrechter vallen dus af en de bestuursrechter en de civiele rechter blijven over. Is het ongeldig verklaren van een rijbewijs een beschikking in de zin van art. 1:3 lid 2 Awb – *“Onder beschikking wordt verstaan: een besluit dat niet van algemene strekking is, met inbegrip van de afwijzing van een aanvraag daarvan.”* – of hebben we hier te maken met een ander soort besluit en moet de zaak voorkomen bij een civiele rechter? Indien hier sprake is van een beschikking, dan is het een vrij gemakkelijke proces. Er wordt bezwaar aangetekend tegen het ongeldig verklaren van het rijbewijs. Is het OM het hier niet mee eens, dan wordt de zaak voorgedragen bij de bestuursrechter met de redenen waarom bezwaar *wel* mogelijk is. Indien hier geen sprake is van een beschikking, dan moet de zaak voorkomen bij de civiele rechter. Dit proces is wat ingewikkelder: het duurt langer en kan ook meer geld gaan kosten. Voordat bepaald kan worden of we hier te maken hebben met een beschikking, zal ik eerst toetsen of er sprake is van een besluit in de zin van art. 1:3 lid 1 Awb. Een besluit moet een schriftelijke beslissing zijn van een bestuursorgaan, inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling.

Is het ongeldig verklaren van het rijbewijs een schriftelijke beslissing? Ja, de overtreder krijgt namelijk een brief thuisgestuurd met de mededeling dat zijn rijbewijs van rechtswege ongeldig verklaard is. Is het een beslissing van een bestuursorgaan? Een bestuursorgaan is een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld of een ander persoon of college met enig openbaar gezag bekleed.⁴⁰ Ja, de Officier van Justitie is een bestuursorgaan.⁴¹ Echter, dit bestuursorgaan is niet degene die de “beslissing” neemt. De Officier van Justitie stuurt een brief naar de bestuurder met de mededeling dat diens rijbewijs ongeldig is, maar het ongeldig verklaren van het rijbewijs is een gebeurtenis dat van rechtswege gebeurt. Er is geen sprake van een orgaan die deze beslissing neemt. Is het een beslissing inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling? Het antwoord is ja. Een rechtshandeling is publiekrechtelijk indien het bestuursorgaan de bevoegdheid daartoe ontleent aan een speciaal voor het openbaar bestuur bij of krachtens de wet geschapen grondslag. Daarnaast heeft het ABRvS overwogen dat een beslissing rechtsgevolg heeft, indien het erop is gericht een bevoegdheid, recht of verplichting

³⁷ www.rechtspraak.nl | Naar de rechter > Bestuursrechter

³⁸ www.rechtspraak.nl | Naar de rechter > Strafrechter

³⁹ www.rechtspraak.nl | Naar de rechter > Kantonrechter

⁴⁰ art. 1:1 lid 1 Awb

⁴¹ Rb. Leeuwarden 8 december 2000, ECLI:NL:RBL EE:2000:AA8916

voor één of meerdere personen te laten ontstaan of juist te vernietigen, of de juridische status van een persoon of een zaak vast te stellen (ABRvS 30 januari 2008, *JB* 2008/57).⁴²

Op grond van bovenstaande valt het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs *niet* onder art. 1:3 Awb en is er dus geen sprake van een besluit dat een beschikking is. Dit betekent dat er geen bezwaar kan worden aangetekend en dat de weg naar de bestuursrechter niet bewandeld kan worden. Er is namelijk geen sprake van een bestuursorgaan die de beslissing neemt om het rijbewijs ongeldig te verklaren.

Voor het buiten toepassing verklaren van art. 123b WvW zal SKE Advocaten deze kwestie op basis van de resultaten uit het jurisprudentieonderzoek moeten voorleggen aan een civiele rechter. De rechter zal hier een uitspraak over kunnen doen indien uit de resultaten zal blijken dat het 't beste is om de zaak aanhangig te maken bij de Nederlands rechter.

⁴² Tekst en Commentaar Algemene wet bestuursrecht, commentaar op artikel 1:3 Awb

Hoofdstuk 3

RESULTATEN

3.1 Dubbele bestraffing

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk zal ik de jurisprudentie omtrent dubbele bestraffing behandelen, waarbij twaalf uitspraken van verschillende instanties – zowel nationaal als internationaal (Europees) – aan bod zullen komen. Bij deze uitspraken zijn verschillende wetten en/of wetsartikelen aan bod gekomen. Van elke uitspraak zal ik een samenvatting geven waarin ik inga op de kern van de zaak: wat zijn de feiten, welke gronden worden door de partijen aangevoerd, wat is de overweging van de rechtsinstantie, wat is de uiteindelijke conclusie en op basis van welke gronden heeft de rechtsinstantie haar conclusie gevormd? Uiteindelijk zal ik die gronden in een overzichtelijke tabel weergeven, zodat de soort gronden en de frequentie daarvan in één opslag duidelijk worden. Dit tabel is terug te vinden in de bijlagen.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 20 mei 2014

In de zaak van *Nykänen versus Finland* procedeert een Finse man, de heer Mikko Tapani Nykänen, tegen Republiek Finland. De heer Nykänen (hierna: verzoeker) klaagde dat er op grond van art. 4 van het Zevende Protocol sprake was van dubbele bestraffing (ne bis in idem), waarbij hij zowel strafrechtelijk als bestuursrechtelijk vervolgd werd voor belastingfraude.

Een belastinginspecteur voerde in 2005 een fiscale controle uit in een bedrijf. De fiscus kwam erachter dat verzoeker €33.000,- als verkapte dividenden had ontvangen van dat bedrijf en legde verzoeker een belastingboete op van €1.700,00. Daarnaast werd verzoeker strafrechtelijk vervolgd voor belastingfraude, omdat hij te een te laag inkomen had doorgegeven. Op 25 maart 2010 werd verzoeker veroordeeld tot tien maanden celstraf en een boete van €12.420,00 plus rente die hij moest betalen aan de fiscus. Verzoeker ging hiertegen in beroep bij het Hooggerechtshof met het verzoek dat de kosten en de schadevergoeding worden verworpen of afgewezen. Hij beweerde dat het ne bis in idem-beginsel was geschonden, omdat hij al een boete heeft moeten betalen aan de fiscus.

Verzoeker stelt dat in het bestuursrechtelijk proces de beslissing van de Administratieve Rechtbank definitief werd op 29 mei 2008. Er had daarna niet nog een boete opgelegd mogen worden. Daarnaast werd de fiscale boete opgelegd op 28 november 2005. De aanklacht tegen verzoeker inzake belastingfraude had helemaal niet onderzocht moeten worden. Volgens de

regering was het duidelijk dat de tweede overtreding is ontstaan uit dezelfde feiten als de eerste overtreding. Zij is van oordeel dat het opleggen van de eerste geldboete niet leidt tot het voorkomen van het verrichten van een onderzoek naar belastingfraude. Verzoeker is niet twee keer gestraft voor hetzelfde feit, want die eerste geldboete was nog niet definitief toen verzoeker werd aangeklaagd voor het plegen van belastingfraude.

Het Hof oordeelt dat beide procedures strafrechtelijk zijn. De toelagen werden namelijk opgelegd door een regel waarvan afschrikking en straf het doel was. De eerste procedure werd definitief op 1 april 2009 toen er geen rechtsmiddelen meer waren om gebruik van te maken. Daarnaast oordeelde het Hof dat het doel van art. 4 van het Zevende Protocol het verbieden van herhaling van een strafrechtelijke procedure is die door een “definitieve” beslissing is uitgesloten. Volgens de toelichting van het Zevende Protocol is een beslissing “definitief” als er sprake is van res judicata, dat wil zeggen dat een beslissing onherroepelijk is en er verder geen andere rechtsmiddelen openstaan of wanneer de partijen uitgeprocedeerd zijn.

Het Hof concludeert dat er sprake is geweest van schending van art. 4 van het Zevende Protocol. De verzoeker werd tweemaal veroordeeld voor hetzelfde feit in twee afzonderlijke procedures.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 10 februari 2015

In de zaak van *Kiiveri versus Finland* procedeert een Finse man, de heer Timo Veikko Kiiveri, tegen Republiek Finland. De heer Kiiveri (hierna: verzoeker) klaagde dat er sprake was van schending van het ne bis in idem-beginsel.

Verzoeker is eigenaar van 90% van de aandelen in een naamloze vennootschap. In 2005 heeft de fiscus een fiscale controle gedaan bij dit bedrijf en is tot de conclusie gekomen dat het had verzuimd een aanzienlijk belastingbedrag aan te geven en te betalen en dat zij, onder andere, salarissen betaalde buiten de boeken om en andere frauduleuze activiteiten ondernomen had. Op 8 september 2008 had de fiscus zowel het bedrijf als verzoeker een fiscale boete opgelegd (extra inkomstenbelasting en fiscale toelagen) voor de jaren 2002, 2003, 2005 en 2006. Verzoeker ging hiertegen niet in beroep en een deurwaarder had uiteindelijk beslag gelegd op de opgelegde bedragen. Daarnaast startte de politie in juni 2007 een strafrechtelijk onderzoek naar de activiteiten van verzoeker. Op 9 september 2009 werd verzoeker veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar en een boete van €685.080,60 plus rente als compensatie voor de fiscus.

Verzoeker voert aan dat zelfs in oudere zaken van het Hof het ne bis in idem-effect zich uitstrekte tot parallel lopende zaken. In de meer recente rechtspraak van het Hof waren parallel lopende zaken getoetst aan dit beginsel. Verzoeker stelde dat ook in zijn geval art. 4 van het Zevende

Protocol geschonden is. Echter, de regering is van mening dat het ne bis in idem-beginsel hier niet van toepassing is, omdat verzoeker niet persoonlijk aansprakelijk was voor de fiscale toeslag die werd opgelegd aan het bedrijf en de fiscale toeslagen die aan hem opgelegd waren geen betrekking hadden op de belasting van het bedrijf.

Het Hof oordeelt dat beide procedures strafrechtelijk zijn. De fiscale toeslagen waren niet bedoeld als vergoeding van de schade, maar als een straf om recidive te voorkomen. De toeslagen werden opgelegd door een regel waarvan afschrikking en straf het doel was.

Het Hof concludeert dat er sprake is geweest van schending van art. 4 van het Zevende Protocol. De verzoeker werd tweemaal veroordeeld voor hetzelfde feit in twee afzonderlijke procedures.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 13 december 2005

In de zaak van *Nilsson versus Sweden* procedeert een Zweedse man, de heer Christoffer Nilsson, tegen Zweden. De heer Nilsson (hierna: verzoeker) klaagde dat er op grond van art. 4 van het Zevende Protocol sprake was van dubbele bestraffing, waarbij zijn rijbewijs voor 18 maanden geschorst werd en waarna hij nog eens veroordeeld werd voor rijden onder invloed.

Op 21 november 1998 werd verzoeker aangehouden door de politie op verdenking van rijden onder invloed en rijden zonder rijbewijs. Op 24 juni 1999 werd verzoeker veroordeeld voor rijden onder invloed met een alcoholgehalte van ten minste 0,69 mg per liter en voor het rijden zonder in het bezit zijn van een rijbewijs. Rijden onder invloed wordt normaal bestraft met een gevangenisstraf, maar gezien de leeftijd van verzoeker, zijn persoonlijke omstandigheden en het feit dat hij akkoord ging met het uitvoeren van dienstverlening aan de gemeenschap, legde de rechtbank een voorwaardelijke straf op samen met een taakstraf van vijftig uur. Op 5 augustus 1999 besloot de Raad zijn rijbewijs voor achttien maanden in te trekken, omdat verzoeker een regel had geschonden die essentieel is voor de verkeersveiligheid.

Het Hof oordeelt dat het ongeldig verklaren van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden zo zwaar weegt, dat er gesproken kan worden van een punitieve sanctie en deze administratieve maatregel beschouwd kan worden als een criminal charge.

Het Hof concludeert dat er sprake is geweest van schending van art. 4 van het Zevende Protocol. De verzoeker werd tweemaal veroordeeld voor hetzelfde feit in twee afzonderlijke procedures.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 27 januari 2015

In de zaak van *Rinas versus Finland* procedeert een Russische man, de heer Pavel Vladimirovic

Rinas, tegen Republiek Finland. De heer Rinas (hierna: verzoeker) klaagde dat er sprake was van schending van het ne bis in idem-beginsel in zijn zaak.

Op 22 december 2005 legde de fiscus een fiscale boete van €6.727,00 op aan verzoeker voor het jaar 1999, die in het bezit was van een bedrijf. Op 26 juni 2006 legde de fiscus een extra fiscale boete op voor de jaren 2000, 2002, 2003 en 2004. Op 17 november 2008 werd verzoeker aangeklaagd voor belastingfraude over de jaren 1999 tot 2000 en 2002 tot 2004 waarna hij op 12 juni 2009 daarvoor werd veroordeeld. Aan verzoeker werd een voorwaardelijke gevangenisstraf van één jaar en zes maanden opgelegd. Daarnaast moest hij een boete van €48.870,00 plus rente aan de fiscus betalen.

Het Hof oordeelt dat beide procedures strafrechtelijk zijn. De fiscale toeslagen waren niet bedoeld als vergoeding van de schade, maar als een straf om recidive te voorkomen. De toeslagen werden opgelegd door een regel waarvan afschrikking en straf het doel was.

Het Hof concludeert dat er sprake is geweest van schending van art. 4 van het Zevende Protocol. De verzoeker werd tweemaal veroordeeld voor hetzelfde feit in twee afzonderlijke procedures.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 20 mei 2014

In de zaak van *Glantz versus Finland* procedeert een Finse Man, de heer Kaj-Erik Torsten Glantz, tegen Republiek Finland. De heer Glantz (hierna: verzoeker) klaagde dat er sprake was van schending van het ne bis in idem-beginsel, waarbij een fiscale boete werd opgelegd en hij strafrechtelijk werd vervolgd voor belastingfraude.

Op 18 en 19 december 2006 kwam de fiscus tot de conclusie dat verzoeker vermoedde dividenden had ontvangen gedurende de jaren 2000 tot 20004. Verzoeker kreeg een fiscale boete opgelegd en moest meerdere bedragen betalen. Daarnaast werd verzoeker op 15 december 2008 aangeklaagd voor vijf tellingen van verduistering en twee tellingen van belastingfraude. Op 6 november 2009 heeft de rechtbank van Helsinki verzoeker veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar en acht maanden en een boete van €214.168,38 plus rente die verzoeker moest betalen aan de fiscus.

Verzoeker wees erop dat de fiscale procedure definitief is geworden op 11 januari 2010. Daarna is de strafrechtelijke procedure voortgezet, ondanks dat verzoeker het ne bis in idem-beginsel had ingeroepen. De regering betwiste dat de administratieve procedure binnen het domein van het strafrecht viel en dus ook onder het ne bis in idem-beginsel. Bovendien was het volgens de regering duidelijk dat de tweede overtreding is ontstaan uit dezelfde feiten als de eerste overtreding. De eerste procedure met betrekking tot de fiscale toeslagen was nog niet definitief

in de zin van art. 4 van het Zevende Protocol toen de tweede procedure met betrekking tot de belastingfraude van start ging. Aangezien beide procedures tegelijkertijd plaatsvonden, voldeed de zaak niet aan de res judicata criteria voor het laten toepassen van het ne bis in idem-beginsel.

Het Hof oordeelt dat beide procedures strafrechtelijk zijn. De fiscale toeslagen waren niet bedoeld als vergoeding van de schade, maar als een straf om recidive te voorkomen. De toeslagen werden opgelegd door een regel waarvan afschrikking en straf het doel was.

Het Hof concludeert dat er sprake is geweest van schending van art. 4 van het Zevende Protocol. De verzoeker werd tweemaal veroordeeld voor hetzelfde feit in twee afzonderlijke procedures.

Strafkamer Hoge Raad, 3 maart 2015 | AB 2015/159

In de conclusie gaat Advocaat-Generaal mr. A.E. Harteveld in op het arrest van het Gerechtshof Den Haag van 22 september 2014, nummer 22/002156-14, in de strafzaak tegen verdachte waarin het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaard werd in de vervolging van verdachte ter zake van rijden onder invloed.

De belangrijke vraag in die zaak was of het opleggen van een administratieve maatregel – in onderhavige zaak de verplichting om deel te nemen aan het alcoholslotprogramma (hierna: ASP), een maatregel van de WVV – consequenties heeft voor een latere strafrechtelijke procedure. Is de latere strafvervolging in strijd met het ne bis in idem-beginsel? Dit beginsel omvat niet alleen een verbod op het twee keer straffen voor hetzelfde feit, maar ook het verbod op een nieuwe vervolging voor hetzelfde feit. Meestal wordt hierbij gediscussieerd of er wel sprake is van hetzelfde feit waarvoor opnieuw wordt vervolgd.

Het ne bis in idem-beginsel is niet alleen terug te vinden in nationale wetgeving, namelijk art. 68 Sr, maar het is ook verankerd in twee internationale wetten, te weten art. 14 lid 7 IVBPR en art. 4 van het Zevende Protocol bij het EVRM. Het Zevende Protocol is tot op heden niet geratificeerd door Nederland en daardoor heeft art. 4 geen rechtstreekse werking op het Nederlands recht. Hetzelfde geldt voor art. 14 lid 7 van het IVBPR. “Opmerking verdient dat Nederland dit Protocol niet heeft geratificeerd. Dat neemt niet weg dat de rechtspraak van het EHRM over die bepaling van belang kan zijn voor de gedachtevorming over de toepassing van art. 68 Sr.”⁴³ Bij het beoordelen van een zaak aan de hand van art. 68 Sr wordt er door rechters gekeken of er sprake is van een ‘criminal charge’⁴⁴. Het EHRM heeft in een aantal uitspraken bepaald dat niet alleen door nationale kwalificatie vastgesteld dient te worden of er sprake is van een criminal charge, maar dat dit aan de hand van zelfstandige of autonome criteria moet gebeuren: de Engel-criteria.

⁴³ HR 1 februari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BM9102

⁴⁴ art. 6 EVRM

Hierbij wordt gekeken naar drie criteria: de classificatie naar nationaal recht, de aard van de overtreding en de zwaarte van de sanctie.

Concluderend gaat het in deze zaak om een maatregel die verstreckende consequenties heeft. Het opleggen van een alcoholslot brengt financiële gevolgen met zich mee en het heeft een grote impact op het persoonlijk leven van de overtreder. Deze maatregel kan gerechtvaardigd worden, gezien deze maatregel wordt genomen vanuit het oogpunt van het behouden van de verkeersveiligheid, maar als zo'n maatregel eenmaal opgelegd is, is er geen ruimte voor een strafvervolgning waarbij overtreder nogmaals gestraft wordt voor hetzelfde feit. Een strafvervolgning is dat niet meer billijk te noemen en heeft nauwelijks meerwaarde. De overtreder wordt al zwaar genoeg gestraft door de oplegging en deelname aan het ASP.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 5 november 2014 | ECLI:NL:GHARL:2014:8499

In deze zaak van het Hof heeft de OvJ hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van Rechtbank Midden-Nederland, locatie Lelystad van 19 december 2013 met parketnummer 96-021402-13. De politierechter had de officier van justitie niet-ontvankelijk verklaard in de vervolging. Het CBR had het rijbewijs B van verdachte ongeldig verklaard voor een periode van vijf jaar, omdat verdachte niet deel kon nemen aan het ASP. Deze beslissing, die inmiddels onherroepelijk was geworden, moest volgens de politierechter worden gelijkgesteld met een sanctie. Art. 68 Sr maakte het onmogelijk om verdachte te vervolgen.

Het OM heeft aangevoerd dat het ne bis in idem-beginsel in dit geval niet van toepassing is, omdat de eerdere beslissing van het CBR niet van strafrechtelijke aard is. Daarnaast is de ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs waarbij het ASP is opgelegd geen criminal charge. Verdachte heeft aangevoerd dat op grond van art. 68 Sr, in het licht van art. 50 van het EU-Handvest, het OM niet-ontvankelijk dient te worden verklaard in de vervolging van verdachte, aangezien verdachte dan tweemaal voor hetzelfde feit wordt vervolgd. De ongeldigheidsverklaring van het rijbewijs is een criminal charge.

Het Hof heeft in haar overweging de zaak Åkerberg Fransson van het HvJ EU meegenomen, waarin naar voren is gekomen dat het ne bis in idem-beginsel een lidstaat niet in de weg staat om voor dezelfde feiten een combinatie van bestuursrechtelijke en strafrechtelijke sancties op te leggen, tenzij de bestuursrechtelijke sanctie een strafrechtelijke sanctie is in de zin van art. 50 EU-Handvest en definitief is geworden. Tevens zijn de Engel-criteria relevant voor de beoordeling of de bestuursrechtelijke sancties eigenlijk strafrechtelijk zijn.

Daarnaast heeft het Hof gekeken naar de zaak Nilsson van het EHRM, waarin werd bepaald dat de schorsing van de geldigheid van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden een criminal charge is in de zin van art. 4 lid 1 van het Zevende Protocol.

Op grond van bovenstaande bevestigt het Hof het vonnis.

Gerechtshof Den Haag, 22 september 2014 | ECLI:NL:GHDHA:2014:3017

In deze zaak van het Hof is namens verdachte hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de politierechter in de Rechtbank Rotterdam van 11 juli 2013. Het Hof heeft zich in deze zaak gebogen over het ASP en de wetsgeschiedenis ervan, wanneer er sprake is van een criminal charge en de nadere beschouwing ervan – is er sprake van een criminal charge in dit geval? – en of het ne bis in idem-beginsel hierbij van toepassing is.

Bij het beoordelen of er sprake is van een criminal charge heeft het Hof de zaak Nilsson tegen Zweden van het EHRM van 13 december 2005 als uitgangspunt genomen en beslist dat het opleggen van de ASP aan te merken is als een criminal charge in de zin van art. 6 lid 1 EVRM. Het strafrechtelijk vervolgen van verdachte voor dezelfde feiten waarvoor het ASP is opgelegd is in strijd met het ne bis in idem-beginsel ex art. 68 Sr.

Het Hof vernietigt het vonnis en verklaart het OM niet-ontvankelijk in het strafrechtelijk vervolgen van de verdachte voor rijden onder invloed.

Parket bij de Hoge Raad, 20 januari 2015 | ECLI:NL:PHR:2015:8

In deze zaak van het Parket heeft de OvJ hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van het Gerechtshof Den Haag van 22 september 2014. Het Hof had het OM niet-ontvankelijk verklaard in het strafrechtelijk vervolgen van verdachte voor het rijden onder invloed. De belangrijke vraag bij deze zaak was of de oplegging van deelname aan het ASP, een administratiefrechtelijke maatregel, consequenties heeft voor een latere strafrechtelijke vervolging. Is het strafrechtelijk vervolgen in strijd met het ne bis in idem-beginsel?

Volgens het OM had het Hof ten onrechte geoordeeld dat art. 68 Sr een strafrechtelijke vervolging van verdachte niet mogelijk maakt nadat haar het ASP aan haar werd opgelegd. Deze maatregel is niet aan te merken als een criminal charge in de zin van art. 6 EVRM.

Het Parket oordeelt dat de oplegging van het ASP een maatregel is die verstekkende gevolgen heeft voor de rijbevoegdheid van verdachte, waaraan ingrijpende financiële gevolgen vastzitten en die diep ingrijpt in diens persoonlijk leven. Als zo'n maatregel eenmaal opgelegd is, is er dan nog ruimte voor strafrechtelijke vervolging waarbij betrokkene nogmaals gestraft wordt voor hetzelfde feit? Nee, zo'n strafvervolging is niet meer billijk te noemen. Betrokkene wordt voor

het rijden onder invloed zwaar “gestraft” door de oplegging van het ASP, waardoor sprake is van een criminal charge. Strafrechtelijke vervolging heeft dan geen meerwaarde en is in principe een schending van het ne bis in idem-beginsel. Op grond hiervan bevestigt het Parket het bestreden vonnis.

Hoge Raad, 3 maart 2015 | ECLI:NL:HR:2015:434

In deze zaak van de Raad heeft de OvJ beroep ingesteld tegen het arrest van het Gerechtshof Den Haag van 22 september 2014, nummer 22/002156-14, in de strafzaak tegen verdachte. Het Hof had het OM niet-ontvankelijk verklaard in het strafrechtelijk vervolgen van verdachte voor het rijden onder invloed.

De Raad heeft zich in deze zaak gebogen over het ASP en de wetsgeschiedenis ervan, wanneer er sprake is van een criminal charge en de nadere beschouwing ervan – is er sprake van een criminal charge in dit geval? – en of het ne bis in idem-beginsel hierbij van toepassing is. De Raad oordeelde dat strafvervolging van een verdachte voor het rijden onder invloed in strijd is met de beginselen van een goede procesorde, indien het ASP op grond van dezelfde feiten is opgelegd en dit onherroepelijk is geworden. Deze beginselen brengen met zich mee dat iemand niet tweemaal vervolgd en bestraft kan worden voor hetzelfde feit.

Bij de beoordeling gooide de Raad het echter over een geheel andere boeg en wijkt daarmee af van de rechtspraak. De Raad heeft overwogen dat art. 68 Sr niet van toepassing is in deze zaak en dat er dus ook geen sprake is van een criminal charge, omdat er geen sprake is van meerdere onherroepelijke beslissingen van de strafrechter.⁴⁵ Er is sprake van een bijzondere situatie waarin een bestuursrechtelijk en een strafrechtelijk traject samenlopen. Strafvervolging van verdachte voor het rijden onder invloed is in strijd met de beginselen van een goede procesorde in gevallen dat de verdachte op grond van dezelfde feiten de verplichting tot deelname aan het ASP is opgelegd en deze maatregel onherroepelijk is geworden.⁴⁶

De Raad komt tot de conclusie dat uitgegaan moet worden van een onherroepelijke verplichting aan verdachte tot deelname aan het ASP en dat er geen ruimte meer bestaat om verdachte nog strafrechtelijk te vervolgen.⁴⁷ Het oordeel van het Hof om het OM niet-ontvankelijk te verklaren in de strafvervolging was juist.

Rechtbank 's-Gravenhage, 15 mei 2014 | ECLI:NL:RBDHA:2014:5980

In deze zaak van de Rechtbank procedeert verdachte tegen het OM in eerste aanleg. De OvJ stelt dat het opleggen van een ASP een criminal charge is in de zin van art. 6 EVRM, omdat het ASP

⁴⁵ Groenhuijsen 2015 p.4

⁴⁶ Noorduyt 2015

⁴⁷ Pluimer 2015 p.18

een educatief karakter heeft. Mocht het opleggen van het ASP in deze zaak wel een criminal charge zijn, dan is er met de strafvervolgning alsnog geen sprake van schending van het ne bis in idem-beginsel. Er is namelijk geen sprake van een gecodificeerde bepaling van dit beginsel, omdat het onder andere geen deel uitmaakt van de waarborgen van art. 6 EVRM. Het beginsel is wel opgenomen in art. 4 van het Zevende Protocol en art. 14 lid 7 van het IVBPR, maar Nederland heeft het Zevende Protocol nooit geratificeerd en het heeft bij de IVBPR een voorbehoud gemaakt, namelijk dat verder gaande verplichtingen niet worden aanvaard dan de verplichtingen die voortvloeien uit art. 68 Sr, welke alleen betrekking heeft op strafrechtelijke beslissingen.

De politierechter oordeelt dat de beperkingen die deelname aan het ASP met zich meebrengt en de kosten die daarbij komen kijken zwaar aan te merken zijn en dat er gesproken kan worden van een criminal charge in de zin van art. 6 EVRM. Daarnaast kan op grond van het ne bis in idem-beginsel een persoon niet tweemaal vervolgd worden voor dezelfde feiten. Uitgegaan is van het gegeven dat op 22 februari 2013 een ademalcoholgehalte van 805 µg/l bij verdachte is geconstateerd. Ditzelfde feit wordt gebruikt voor de strafrechtelijke vervolging en leidt daardoor tot niet-ontvankelijkheid van het OM.

Op grond van bovenstaande verklaart de politierechter de OvJ niet-ontvankelijk in zijn vervolging van verdachte.

Rechtbank 's-Gravenhage, 15 april 2010 | ECLI:NL:RBSGR:2010:BM1237

In deze zaak van de Rechtbank procedeert verdachte tegen het OM in eerste aanleg. Verdachte heeft aangevoerd dat de OvJ niet-ontvankelijk is in zijn vervolging, omdat het Veterinair Tuchtcollege verdachte een geldboete van €2.500,00 had opgelegd en zijn bevoegdheid tot het uitoefenen van diergeneeskunde heeft geschorst voor een periode van zes maanden.

In deze zaak is sprake van een samenloop van een bestuursrechtelijke vereffening en een strafrechtelijk vervolg. De economische politierechter heeft moeten beantwoorden hoe de strafrechtelijke vervolging in verhouding is tot de bestuursrechtelijke vereffening met het oog op het ne bis in idem-beginsel. Indien aan betrokkene een bestuurlijke boete is opgelegd voor een overtreding, kan voor diezelfde overtreding niet nog een strafrechtelijke sanctie aan hem worden opgelegd. Dit is in strijd met het beginsel.

De politierechter is tot de conclusie gekomen dat de bestuurlijke boete van de tuchtprocedure een punitief karakter heeft en dat strafrechtelijke vervolging daardoor niet mogelijk is, omdat dat in strijd zou zijn met het ne bis in idem-beginsel. De OvJ is niet-ontvankelijk verklaard in haar vervolging van verdachte.

3.2 Wet in formele zin

In deze paragraaf zal ik de jurisprudentie omtrent het buiten toepassing laten verklaren van een wet in formele zin behandelen, waarbij zes uitspraken van verschillende instanties aan bod zullen komen. Bij deze uitspraken zijn verschillende wetten en/of wetsartikelen aan bod gekomen. Ook in deze paragraaf zal ik van elke uitspraak een samenvatting geven waarin ik inga op de kern van de zaak: welke gronden worden door de partijen aangevoerd, wat is de overweging van de rechtsinstantie, wat is de uiteindelijke conclusie en op basis van welke gronden heeft de rechtsinstantie haar conclusie gevormd? Uiteindelijk zal ik die gronden in een overzichtelijke tabel weergeven, zodat de soort gronden en de frequentie daarvan in één opslag duidelijk worden. Dit tabel is terug te vinden in de bijlagen

Gerechtshof Den Haag, 15 oktober 2013 | ECLI:NL:GHDHA:2013:3791

In deze zaak van het Hof heeft de Staat der Nederlanden (hierna: Staat) hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Rechtbank 's-Gravenhage, sector *kanton* van 6 februari 2012. De Richtlijn 2003/88/EG betreffende de arbeidstijd van een organisatie die op 2 augustus 2004 in werking is getreden staat centraal in deze zaak.

Betrokkene vordert een bepaald geldbedrag dat hij naar zeggen is misgelopen (220 vakantie uren). De kantonrechter had in het bestreden vonnis dit bedrag toegewezen aan betrokkene, waartegen de Staat vernietiging vordert. Betrokkene stelt dat op grond van art. 6:162 BW de Nederlandse wetgeving in strijd is met hoger recht, wat een onrechtmatige daad oplevert en waar de Staat voor moet opdraaien. De Staat stelt dat wetgeving in formele zin geen onrechtmatige daad in de zin van art. 6:162 BW kan opleveren. Het toetsingsverbod van art. 120 Gw verbiedt rechterlijke toetsing aan de wet in formele zin.

Het Hof oordeelt dat het uitvaardigen en handhaven van een Nederlandse wet dat in strijd is met hogere regelgeving een onrechtmatige daad oplevert. Op grond van art. 94 Gw is toetsing aan een wet in formele zin aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties wel mogelijk. Indien deze toetsing tot de conclusie leidt dat er sprake is wetgeving die buiten toepassing verklaard moet worden, is er sprake van een onrechtmatige daad.

Op grond van bovenstaande bekrachtigt het Hof het tussen partijen gewezen vonnis van de rechtbank.

Gerechtshof Den Haag, 15 oktober 2013 | ECLI:NL:GHDHA:2013:3792

In deze zaak van het Hof heeft de Staat der Nederlanden (hierna: Staat) hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Rechtbank 's-Gravenhage, sector *kanton* van 28 maart 2012. De Richtlijn 2003/88/EG betreffende de arbeidstijd van een organisatie die op 2 augustus 2004 in werking is getreden staat centraal in deze zaak.

Betrokkene vordert een bepaald geldbedrag dat hij naar zeggen is misgelopen (200 vakantie uren). De kantonrechter had in het bestreden vonnis dit bedrag toegewezen aan betrokkene, waartegen de Staat vernietiging vordert. Betrokkene stelt dat op grond van art. 6:162 BW de Nederlandse wetgeving in strijd is met hoger recht, wat een onrechtmatige daad oplevert en waar de Staat voor moet opdraaien. De Staat stelt dat wetgeving in formele zin geen onrechtmatige daad in de zin van art. 6:162 BW kan opleveren. Het toetsingsverbod van art. 120 Gw verbiedt rechterlijke toetsing aan de wet in formele zin.

Het Hof oordeelt dat het uitvaardigen en handhaven van een Nederlandse wet dat in strijd is met hogere regelgeving een onrechtmatige daad oplevert. Op grond van art. 94 Gw is toetsing aan een wet in formele zin aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties wel mogelijk. Indien deze toetsing tot de conclusie leidt dat er sprake is wetgeving die buiten toepassing verklaard moet worden, is er sprake van een onrechtmatige daad.

Op grond van bovenstaande bekrachtigt het Hof het tussen partijen gewezen vonnis van de rechtbank.

Gerechtshof Den Haag, 28 januari 2014 | ECLI:NL:GHDHA:2014:72

In deze zaak van het Hof heeft de Staat der Nederlanden (hierna: Staat) hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Rechtbank 's-Gravenhage, sector *kanton* van 6 februari 2012. De Richtlijn 2003/88/EG betreffende de arbeidstijd van een organisatie die op 2 augustus 2004 in werking is getreden staat centraal in deze zaak.

Betrokkene vordert een bepaald geldbedrag dat hij naar zeggen is misgelopen (224 vakantie uren). De kantonrechter had in het bestreden vonnis dit bedrag toegewezen aan betrokkene, waartegen de Staat vernietiging vordert. Betrokkene stelt dat op grond van art. 6:162 BW de Nederlandse wetgeving in strijd is met hoger recht, wat een onrechtmatige daad oplevert en waar de Staat voor moet opdraaien. De Staat stelt dat wetgeving in formele zin geen onrechtmatige daad in de zin van art. 6:162 BW kan opleveren. Het toetsingsverbod van art. 120 Gw verbiedt rechterlijke toetsing aan de wet in formele zin.

Het Hof oordeelt dat het uitvaardigen en handhaven van een Nederlandse wet dat in strijd is met hogere regelgeving een onrechtmatige daad oplevert. Op grond van art. 94 Gw is toetsing aan een wet in formele zin aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties wel mogelijk. Indien deze toetsing tot de conclusie leidt dat er sprake is van wetgeving die buiten toepassing verklaard moet worden, is er sprake van een onrechtmatige daad.

Op grond van bovenstaande bekrachtigt het Hof het tussen partijen gewezen vonnis van de rechtbank.

Rechtbank 's-Gravenhage, 11 maart 2015 | ECLI:NL:RBDHA:2015:2498

In deze zaak van de Rechtbank, *civiel recht* procederen meerdere partijen tegen de Staat der Nederlanden (hierna: Staat). De Richtlijn 2006/24/EG betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG (hierna: de Dataretentierichtlijn) staat centraal in deze zaak. Implementatie van de Dataretentierichtlijn in de Nederlandse wetgeving heeft geleid tot wijziging van de Telecommunicatiewet.

Betrokkenen vorderen buiten toepassing verklaring van de Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens (hierna: Wbt), althans een aantal artikelen van de Telecommunicatiewet, omdat deze in strijd is met Europese regelgeving. Het is in strijd met art. 8 en 10 EVRM en het maakt een inbreuk op artt. 7, 8 en 11 van het Handvest. De zware inbreuk op de privacy is niet in verhouding ten opzichte van het te bereiken doel, namelijk opsporing van zware criminaliteit.

De vordering richt zich tegen de Staat als wetgever en vraagt om het buiten toepassing verklaren van een deel van een wet in formele zin. De burgerlijke rechter kan alleen een wet in formele zin buiten toepassing verklaren indien deze in strijd is met verbindende bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties (art. 94 Gw en vaste jurisprudentie). De rechter oordeelde dat het een en ander tot de conclusie leidt dat de Wbt een inbreuk maakte op de rechten van artt. 7 en 8 van het Handvest en dat het dus ontoelaatbaar is.

Op grond van bovenstaande stelt de voorzieningenrechter de Wbt buiten werking.

Rechtbank 's-Gravenhage, 3 januari 2012 | ECLI:NL:RBSGR:2012:BU9921

In deze zaak van de Rechtbank, *civiel recht en bestuursrecht* procederen meerdere partijen tegen de Staat der Nederlanden (hierna: Staat). Het gaat hier om de WWiK en de intrekking daarvan door de Staat.

Betrokkenen vorderen buiten toepassing verklaring van de Intrekkingwet, omdat de Staat onrechtmatig handelt met de uitvoering van deze wet. Het is in strijd met art. 1 van het Eerste Protocol van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en art. 17 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Een uitkering op basis van de WWiK is een sociale zekerheid, wat een eigendom is op grond van art. 1 van het Eerste Protocol.

De voorzieningenrechter oordeelt dat een sociaal zekerheidsrecht volgens vaste jurisprudentie inderdaad onder eigendom valt in de zin van art. 1 van het Eerste Protocol, omdat het rechten en belangen die een vermogenswaarde hebben vertegenwoordigt. Wat betreft het buiten toepassing verklaren van een wet in formele zin: de burgerlijke rechter kan deze alleen buiten toepassing verklaren indien het in strijd is met verbindende verdragsbepalingen of met het gemeenschapsrecht. De rechter heeft dus een terughoudende rol, het gaat hier immers om een voorlopig oordeel. Hij is van oordeel dat de Staat niet op toereikende wijze vorm heeft gegeven aan de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. De overgangstermijn voor de kunstenaars die voor 1 januari 2012 een uitkering ontvingen is onvoldoende geweest. Dit betekent dat de Intrekkingwet daardoor in strijd is met art. 1 van het Eerste Protocol.

Op grond van bovenstaande stelt de voorzieningenrechter dat de wet Intrekking van de Wet werk en inkomen kunstenaars buiten toepassing verklaard dient te worden.

Parket bij de Hoge Raad, 19 mei 2000 | ECLI:NL:PHR:2000:AA5870

In deze zaak van het Parket heeft de Staat der Nederlanden (hierna: Staat) beroep ingesteld tegen het vonnis van Gerechtshof 's-Gravenhage, waarin het Hof het bestreden vonnis van de Rechtbank, *civiel recht* bekrachtigde. In het bestreden vonnis werd bevel aan de Staat gegeven om hoofdstukken II tot en met IV van de Whv buiten toepassing te laten, omdat het in strijd is met art. 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM.

Verweerders vorderen wederom buiten toepassing verklaring van de Wet Herstructurering Varkenshouderij (hierna: de Whv), omdat het in strijd is met hogere regels. De Staat voert aan dat de rechter bij toetsing van wetgeving in formele zin terughoudend moet zijn, omdat hij het risico loopt op de stoel van de wetgever te gaan zitten. Maar de bodemrechter moest deze toetsing toch maken, aangezien art. 94 Gw bepaalt dat binnen het Koninkrijk geldende wettelijke

voorschriften niet toegepast kunnen worden indien het in strijd is met verbindende bepalingen van verdragen. Verweerders hadden zich gemotiveerd beroepen op het in strijd handelen van de Whv met art. 1 van het Eerste Protocol.

Het Parket concludeert dat er inderdaad sprake is van schending van art. 1 van het Eerste Protocol. De Staat dient de Whv buiten toepassing te verklaren.

Hoofdstuk 4

CONCLUSIES

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van het juridisch kader en aan de hand van de resultaten antwoord gegeven op de centrale vraagstelling. Daarnaast wordt een verantwoording gegeven, waarin besproken wordt of de doelstelling van dit onderzoeksrapport is behaald en in hoeverre dit rapport bruikbaar is voor de opdrachtgever.

4.1 Beantwoording centrale vraag

Het onderzoek was gericht op de volgende vraag: Op basis van welke juridische gronden kan Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten de dubbele bestrafing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet aanvechten en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – buiten toepassing laten verklaren bij een gerechtelijke instantie door middel van jurisprudentieonderzoek?

Dubbele bestrafing

Eén van de gebreken van art. 123b WvW is dat het dubbele bestrafing mogelijk maakt: als de bestuurder binnen vijf jaar twee keer onder invloed een motorrijtuig bestuurd, dan wordt hij door het Openbaar Ministerie vervolgd voor rijden onder invloed⁴⁸ waarna zijn rijbewijs ongeldig wordt verklaard nadat de tweede rechterlijke uitspraak onherroepelijk is geworden.⁴⁹ Is dit niet in strijd met het ne bis in idem-beginsel? Een beginsel dat niet alleen opgenomen is in nationale wetgeving, namelijk art. 68 Sr, maar ook in internationaal en Europees recht, namelijk art. 14 lid 7 IVBPR, art. 50 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en art. 4 lid 1 van het Zevende Protocol bij het EVRM.

Het gaat hier inderdaad om twee verschillende aanpakken die elkaar kruisen: het ongeldig verklaren van het rijbewijs is een bestuursrechtelijke maatregel en het vervolgen voor rijden onder invloed is een strafrechtelijke maatregel. Echter, zowel uit nationale als Europese rechtspraak is gebleken dat dit dubbele bestrafing niet uitsluit.

⁴⁸ art. 123b lid 2 WvW 1994

⁴⁹ art. 123b lid 1 WvW 1994

In de **Europese rechtspraak** is naar voren gekomen dat verzoekers zich beroepen op drie aspecten: het definitief worden van de administratieve procedure, de schending van art. 4 van het Zevende Protocol en daarmee de inbreuk op het ne bis in idem-beginsel.

In alle Europese uitspraken kwam het Hof tot de conclusie dat beide procedures, de administratieve/fiscale en de strafrechtelijke, eigenlijk strafrechtelijk zijn. De toeslagen van de fiscale procedure werden opgelegd door een regel waarvan afschrikking en straf het doel was. Het doel van art. 4 van het Zevende Protocol is het verbieden van herhaling van een strafrechtelijk procedure die door een “definitieve” beslissing is uitgesloten. Volgens de toelichting van het Zevende Protocol is een beslissing “definitief” als er sprake is van res judicata, dat wil zeggen dat een beslissing onherroepelijk is en er verder geen andere rechtsmiddelen openstaan of wanneer de partijen uitgeprocedeerd zijn. Schending van dit artikel is schending van het ne bis in idem-beginsel. Dit beginsel omvat niet alleen een verbod op het twee keer straffen voor hetzelfde feit, maar ook het verbod op een nieuwe vervolging voor hetzelfde feit.

Tevens had het Hof in één zaak geconcludeerd dat het ongeldig verklaren van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden zo zwaar weegt, dat er gesproken kan worden van een punitieve sanctie en deze administratieve maatregel beschouwd kan worden als een criminal charge.

Een kanttekening die zeker wel enige aandacht verdient is het feit dat Nederland het Zevende Protocol bij het EVRM tot op heden niet geratificeerd heeft! Rechtstreeks beroep op art. 4 van dit Protocol en daarmee het ne bis in idem-regel kan niet worden gedaan.

In de **Nederlandse rechtspraak** is naar voren gekomen dat de gerechtelijke instanties bij hun beoordeling veelal gebruik maken van de Europese wetgeving en de Europese rechtspraak. Zo kwam de Advocaat-Generaal tot de conclusie dat rechters bij het beoordelen van een zaak aan de hand van art. 68 Sr kijken of er sprake is van een ‘*criminal charge*’ (relevant voor de beoordeling of de bestuursrechtelijke sancties eigenlijk strafrechtelijk zijn). Dit dient niet alleen door nationale kwalificatie vastgesteld te worden, maar dat moet aan de hand van zelfstandige of autonome criteria gebeuren: *de Engel-criteria*. Hierbij wordt gekeken naar drie criteria: de classificatie naar nationaal recht, de aard van de overtreding en de zwaarte van de sanctie.

Meerdere instanties hebben in hun overweging Europese jurisprudentie meegenomen:

- De zaak Åkerberg Fransson waarin naar voren is gekomen dat het ne bis in idem-beginsel een lidstaat niet in de weg staat om voor dezelfde feiten een combinatie van bestuursrechtelijke en strafrechtelijke sancties op te leggen, tenzij de bestuursrechtelijke sanctie definitief is geworden en het een strafrechtelijke sanctie is in de zin van art. 50 EU-Handvest;

- De zaak Nilsson van het EHRM waarin werd bepaald dat de schorsing van de geldigheid van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden een criminal charge is in de zin van art. 4 lid 1 van het Zevende Protocol. Het strafrechtelijk vervolgen van verdachte voor dezelfde feiten waarvoor het ASP is opgelegd is in strijd met het ne bis in idem-beginsel ex art. 68 Sr.

Naar voren is gekomen dat verweerders zich beroepen op drie aspecten: de bestuursrechtelijke sanctie is een criminal charge, niet-ontvankelijk verklaring van het OM op grond van art. 68 Sr in het licht van art. 50 van het EU-Handvest en daarmee een inbreuk op het ne bis in idem-beginsel.

Meerdere instanties zijn tot de conclusie gekomen dat indien het gaat om een maatregel die verstrekende consequenties heeft, er geen ruimte meer is voor een strafvervolgning waarbij de overtreder nogmaals gestraft wordt voor hetzelfde feit. De strafvervolgning is dan niet meer billijk te noemen, omdat de overtreder al zwaar “gestraft” wordt. Er is dan sprake van een criminal charge in de zin van artikel 6 lid 1 van het EVRM en strafrechtelijke vervolging is in principe een schending van het ne bis in idem-beginsel en daarmee art. 68 Sr. Tevens is strafvervolgning van een verdachte voor het rijden onder invloed in strijd met de beginselen van een goede procesorde, indien de bestuursrechtelijke maatregel op grond van dezelfde feiten is opgelegd en dit onherroepelijk is geworden.

Wet in formele zin

Wat het zo moeilijk maakt om art. 123b WVV buiten toepassing te laten verklaren is het feit dat dit een wet in formele zin is. Een wet in formele zin kan in beginsel niet buiten toepassing verklaard worden door een gerechtelijke instantie, omdat de rechter dan op de stoel van de wetgever gaat zitten. Art. 120 Gw stelt dat een rechter een wet in formele zin niet mag toetsen aan de Grondwet, maar art. 94 Gw daarentegen verplicht de rechter om wetten in formele zin te toetsen aan een ieder verbindende verdragsbepalingen, omdat deze hiërarchisch gezien hoger liggen. Een verdragsbepaling gaat voor alle Nederlandse wetten, dus ook wetten in formele zin vallen hieronder. Het komt zelden voor dat een wet in formele zin buiten toepassing wordt verklaard door een gerechtelijke instantie, maar het is zeker mogelijk.

Uit jurisprudentie blijkt dat betrokkenen zich beroepen op de grond dat de Nederlandse wetgeving – een wet in formele zin om specifiek te zijn – in strijd is met een bepaald hoger recht (dit hoger recht is over het algemeen Europese wetgeving) en dat art. 94 Gw toetsing aan een wet in formele zin aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties mogelijk maakt. In de rechtspraak is tevens naar voren gekomen dat indien de toetsing van art. 94 Gw leidt tot de conclusie dat er sprake is van wetgeving die

buiten toepassing verklaard moet worden, dit een onrechtmatige daad oplevert. In zulke gevallen kan betrokkene schadevergoeding eisen van de Staat der Nederlanden.

Betrokkenen hebben bij het aanvoeren van deze grond gebruik gemaakt van verschillende, hogere wetgeving, elk een of meerdere wetten die van toepassing zijn op hun persoonlijke situatie. Verschillende artikelen van het EVRM, art. 1 van het Eerste Protocol van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens, art. 17 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en ga zo maar door.

Een rechter kan een wet in formele zin alleen buiten toepassing verklaren indien het in strijd is met verbindende verdragsbepalingen of met het gemeenschapsrecht, in dit geval het IVBPR en het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. De Staat heeft meerdere keren aangevoerd dat een rechter niet op de stoel van de wetgever mag zitten, maar de toetsing moest toch gedaan worden op grond van art. 94 Gw.

4.2 Verantwoording

Het doel van dit onderzoeksrapport is het aanreiken van juridische gronden aan Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten waarmee zij de dubbele bestraffing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet kunnen aanvechten en daarmee de wet in formele zin – het ongeldig verklaren van het rijbewijs – buiten toepassing kunnen laten verklaren bij een gerechtelijke instantie. Dit onderzoek geeft duidelijk weer op basis van welke juridische gronden verweerd ers erin kunnen slagen om hun zaak te winnen bij het aanvechten van dubbele bestraffing en bij het doen van een beroep op het buiten toepassing verklaren van een wet in formele zin. Met behulp van deze gronden en de criteria die verschillende gerechtelijke instanties hebben gesteld in de rechtspraak kan SKE Advocaten nagaan of hun zaak voldoet aan de vereisten en kunnen zij nagaan welke gronden zij moeten aanvoeren.

Door middel van de conclusie die beschreven is in dit hoofdstuk en de aanbevelingen die in het volgende hoofdstuk aan orde komen, kan SKE Advocaten actie ondernemen en hun zaak aanhangig laten maken bij de civiele rechter. De genoemde juridische argumenten in dit hoofdstuk kunnen aangevoerd worden bij de vordering. Hieruit volgt tevens de bruikbaarheid van het onderzoeksrapport.

Hoofdstuk 5

AANBEVELINGEN

In de voorafgaande hoofdstukken zijn de wetgeving en rechtspraak omtrent dubbele bestraffing en omtrent het buiten toepassing verklaren van een wet in formele zin behandeld. Op basis van welke gronden baseren de verzoekers dat er sprake is dubbele bestraffing, wat leidt tot schending van het ne bis in idem-beginsel? Welke juridische gronden voeren verweerders aan om een wet in formele zin buiten toepassing te laten verklaren door een gerechtelijke instantie? Wat concluderen de gerechtelijke instanties en niet onbelangrijk, hoe komen zij tot die conclusie? Op basis van informatie uit wetgeving en de rechtspraak is in kaart gebracht welke juridische gronden SKE Advocaten kan aanvoeren om de dubbele bestraffing van artikel 123b van de Wegenverkeerswet aan te vechten en daarmee de wet in formele zin, namelijk het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs, buiten toepassing te laten verklaren door een gerechtelijke instantie.

In de conclusie van hoofdstuk 4 is duidelijk geworden wat de mogelijke gronden zijn die aangevoerd kunnen worden. In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan aan SKE Advocaten in hoe het kantoor dit het beste kan aanpakken: op basis van welke juridische gronden kan aangetoond worden dat art. 123b WWV dubbele bestraffing en daarmee schending van het ne bis in idem-beginsel mogelijk maakt, op grond van welke juridische argumenten kan dit artikel buiten toepassing verklaard worden en bij welke gerechtelijke instantie kan de zaak het beste aanhangig gemaakt worden?

De mededeling dat het rijbewijs van rechtswege ongeldig verklaard wordt is niet een beschikking, omdat het niet voldoet aan alle vereisten van een besluit in de zin van het Awb. Er is namelijk geen sprake van een schriftelijke beslissing van een bestuursorgaan, gezien het feit dat het ongeldig verklaren van het rijbewijs van rechtswege gebeurt. De zaak dient dus voor te komen bij de civiele rechter. Echter, het heeft meer kans van slagen als de zaak aanhangig wordt gemaakt bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Binnen de Nederlands rechtspraak heeft de hoogst rechtsprekende macht geconcludeerd dat strafvervolgung van een verdachte voor het rijden onder invloed in strijd is met de beginselen van een goede procesorde, indien het alcoholslotprogramma op grond van dezelfde feiten is opgelegd en dit onherroepelijk is geworden. Deze beginselen brengen met zich mee dat iemand niet tweemaal vervolgd en bestraft kan worden voor hetzelfde feit. De Hoge Raad heeft overwogen dat art. 68 Sr niet van toepassing is in deze zaak en dat er dus ook geen sprake is van een criminal charge, omdat er

geen sprake is van meerdere onherroepelijke beslissingen van de strafrechter. Er is sprake van een bijzondere situatie waarin een bestuursrechtelijk en een strafrechtelijk traject samenlopen. Binnen de Europese rechtspraak is duidelijk naar voren gekomen dat zowel de administratieve als de strafrechtelijke procedure eigenlijk strafrechtelijk zijn, omdat de oplegging van de bestuursrechtelijke sanctie afschrikking en straf als doel had. Het doel van art. 4 van het Zevende Protocol is het verbieden van herhaling van een strafrechtelijk procedure die door een “definitieve” (sprake van *res judicata*) beslissing is uitgesloten. Nederland heeft het Zevende Protocol bij het EVRM tot op heden niet geratificeerd heeft, maar binnen de Nederlandse rechtspraak kan een vergelijkbare motivering worden aangevoerd. Indien er sprake is van een maatregel die verstekkende consequenties heeft, is er geen ruimte meer voor een strafvervolgning waarbij de overtreder nogmaals gestraft wordt voor hetzelfde feit. De strafvervolgning is dan niet meer billijk te noemen, omdat de overtreder al zwaar “gestraft” wordt. Deze maatregel wordt dan gezien als een criminal charge in de zin van art. 6 lid 1 EVRM en strafrechtelijke vervolging is in principe een schending van het ne bis in idem-beginsel. Tevens werd in een Europese zaak geconcludeerd dat het ongeldig verklaren van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden zo zwaar weegt, dat er gesproken kan worden van een punitieve sanctie en deze administratieve maatregel beschouwd kan worden als een criminal charge.

Echter, voordat de zaak aanhangig kan worden gemaakt bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, moeten allereerst de Nederlandse rechtsmiddelen uitgeput zijn. De Nederlandse hoogst rechtsprekende macht heeft geoordeeld dat er geen sprake is van schending van het ne bis in idem-beginsel, maar schending van de beginselen van een goede procesorde. In de Europese rechtspraak is duidelijk naar voren gekomen dat in de soortgelijke gevallen *wel* sprake is van schending van het ne bis in idem-beginsel. En wat is hier nou de hogere rechtsprekende macht? Juist, het EHRM. Ondanks dat de Hoge Raad heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van strijdigheid met het ne bis in idem-beginsel, dient dit beginsel toch aangevoerd te worden voor het buiten toepassing verklaren van art. 123b WvW. Uiteindelijk zal worden gekeken naar het oordeel van de hoogst rechtsprekende macht in Europa en niet in Nederland alleen.

Bij het aanhangig maken van de zaak moet worden aangetoond hoe art. 123b WvW dubbele bestraffing mogelijk maakt en op grond van welke juridische argumenten dit eigenlijk niet mag.

- Hier is inderdaad sprake van handhaving vanuit twee verschillende rechtsgebieden, namelijk bestuursrechtelijke en strafrechtelijke vervolging. Aangetoond moet worden dat de strafrechtelijke sanctie die opgelegd is dusdanig verstekkende consequenties heeft, dat het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs niet meer billijk te noemen is. Er is geen ruimte meer voor nog een sanctie waarbij de overtreder nogmaals gestraft wordt voor hetzelfde feit.

- Daarna moet aangetoond worden dat er sprake is van vervolging voor hetzelfde feit. Er worden inderdaad sancties opgelegd vanuit twee verschillende rechtsgebieden die elkaar kruisen, maar het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs is zodanig ingrijpend dat er gesproken kan worden van een tweede punitieve sanctie die beschouwd kan worden als een *criminal charge* in de zin van art. 6 lid 1 EVRM. Dit dient niet alleen door nationale kwalificatie vastgesteld te worden, maar dat moet aan de hand van zelfstandige of autonome criteria gebeuren: *de Engel-criteria*. Hierbij wordt gekeken naar drie criteria: de classificatie naar nationaal recht, de aard van de overtreding en de zwaarte van de sanctie. Het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs kan gezien worden als een tweede strafrechtelijke vervolging, want in principe een schending is van het ne bis in idem-beginsel.
- De zaak Nilsson van het EHRM kan hierbij als ondersteuning gebruikt worden. Hierin werd bepaald dat de schorsing van de geldigheid van een rijbewijs voor de duur van achttien maanden zo zwaar weegt, dat het een criminal charge is in de zin van art. 4 lid 1 van het Zevende Protocol. Duidelijk moet worden gemaakt dat het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs zo zwaar weegt, dat gesproken kan worden van een criminal charge. Het feit dat dit gebeurt op dezelfde gronden waarvoor betrokkene strafrechtelijk vervolgd is, is in strijd met het ne bis in idem-beginsel ex art. 68 Sr.
- Als aanvulling daarop kan met behulp van de zaak Åkerberg Fransson aangetoond worden dat het van rechtswege ongeldig verklaren van het rijbewijs een strafrechtelijk sanctie is in de zin van art. 50 EU-Handvest. Nadat de strafrechter een uitspraak heeft gedaan die onherroepelijk geworden is, zou de overtreder niet voor datzelfde feit nogmaals gestraft moeten worden, oftewel: na een strafrechtelijke uitspraak zou de overtreder niet nogmaals gestraft moeten worden door diens rijbewijs van rechtswege ongeldig te laten verklaren.

Ten slotte kan er op grond van de uiteenzetting van de stelling dat art. 123b WvW dubbele bestraffing mogelijk maakt geconcludeerd worden dat deze wet buiten toepassing verklaard dient te worden. Voorts kan indien nodig worden aangevoerd dat art. 123b WvW in strijd is met een hoger (Europees) recht, waardoor art. 94 Gw het voor de rechter mogelijk maakt om deze wet in formele zin te toetsen aan verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties. Daarnaast kan schadevergoeding worden gevorderd. Uit jurisprudentie is gebleken dat indien de toetsing van art. 94 Gw tot de conclusie leidt dat er sprake is van wetgeving die buiten toepassing verklaard moet worden, dit een onrechtmatige daad oplevert en betrokkene op grond hiervan schadevergoeding kan eisen aan de Staat der Nederlanden.

Hoofdstuk 6

LITERATUUR- EN BRONNENLIJST

VAKLITERATUUR

Groenhuijsen 2015

M.S. Groenhuijsen, *Het alcoholslot op slot in het Nederlandse strafrecht en bestuursrecht*, Delikt en Delinkwent, afl. 5 mei 2015

Noorduyn 2015

Mr. C.W. Noorduyn, *'Ne bis in idem' nu ook een beginsel van ongeschreven recht*, Nederlands Juristenblad, 29 mei 2015, afl. 21

Pluimer 2015

O.S. Pluimer, *De Hoge Raad over het ne bis in idem-beginsel ten aanzien van het alcoholslotprogramma: een rechtvaardig doch onbevredigend arrest*, Delikt en Delinkwent, afl. 5 mei 2015

Verweijen 2013

Mr. P. Verweijen, *Het Alcoholslotprogramma: 'De wetgever is aan zet!'*, 5 november 2013. Bekeken op 1 mei 2015. www.akbzh.nl (zoek op: Paul Verweijen Alcoholslotprogramma)

Witteveen 2001

W. Witteveen, *De Geordende Wereld Van Het Recht: Een Inleiding*, Amsterdam University Press, september 2001

WET- EN REGELGEVING

Aanwijzing inzake de invordering van rijbewijzen, 2011A006

Algemene wet bestuursrecht

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden

Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten

Tekst en Commentaar Algemene wet bestuursrecht, commentaar op artikel 1:3 Awb

Wegenverkeerswet

Wetboek van Strafrecht

PARLEMENTAIRE STUKKEN

Kamerstukken I 2007/08, 30 324, nr. E, p.3 (Nadere MvA)

Kamerstukken II 2007/08, 30 324, nr. A

Kamerstukken II 2007/08, 30 324, nr. E (MvA)

Kamerstukken II 2011/12, 33 346, nr. 3 (MvT)

Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel), *Stb.* nr. 433, 11 november 2008

JURISPRUDENTIE

Rechtbank

Rb. Den Haag 11 maart 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2498

Rb. Den Haag 15 mei 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:5980

Rb. Den Haag 1 juni 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW7242

Rb. Den Haag 3 januari 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BU9921

Rb. Den Haag 15 april 2010, ECLI:NL:RBSGR:2010:BM1237

Rb. Leeuwarden 8 december 2000, ECLI:NL:RBLER:2000:AA8916

Gerechtshof

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 5 november 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:8499

Gerechtshof Den Haag 22 september 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:3017

Gerechtshof Den Haag 28 januari 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:72

Gerechtshof Den Haag 15 oktober 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:3791

Gerechtshof Den Haag 15 oktober 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:3792

Hoge Raad

HR 3 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:434

HR 1 februari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BM9102

HR 19 mei 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5870

HR 14 april 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD5725

Parket bij de Hoge Raad

PHR 20 januari 2015, ECLI:NL:PHR:2015:8

PHR 19 mei 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5870

Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State

Afdeling Bestuursrechtspraak 3 maart 2015, AB 2015/159

Europees Hof van de Rechten van de Mens

EHRM 10 februari 2015, 53753/12 (*Kiiveri/Finland*)

EHRM 27 januari 2015, 17039/13 (*Case of Rinas v. Finland*)

EHRM 20 mei 2014, 37394/11 (*Case of Glantz v. Finland*)

EHRM 13 december 2005, 73661/01 (*Case of Nilsson v. Sweden*)

Hof van Justitie van de Europese Unie

HvJ EU 26 februari 2013, C-617/10 (*Åklagaren/Hans Åkerberg Fransson*)

ELEKTRISCHE BRONNEN

www.CBR.nl

- Alcoholslotprogramma: Alcoholslotprogramma in het kort
- Alcoholslotprogramma: Werking van het alcoholslot

www.rechtspraak.nl

- Recht in Nederland > Hoe werkt het recht > De Rechtspraak
- Naar de rechter > Civiele rechter
- Naar de rechter > Bestuursrechter
- Naar de rechter > Strafrechter
- Naar de rechter > Kantonrechter

BIJLAGES

	Definitief worden van de administratieve procedure	Schending van art. 4 Zevende Protocol	Schending ne bis in idem-beginsel	Criminal charge	Engel-criteria
Case of Nykänen v. Finland	X	X	X	X	
Case of Kiiveri v. Finland	X	X	X	X	
Case of Nilsson v. Sweden	X	X	X	X	
Case of Rinas v. Finland	X	X	X	X	
Case of Glantz v. Finland	X	X	X	X	
AB 2015/159			X	X	X
ECLI:NL:GHARL:2014:8499	X		X	X	X
ECLI:NL:GHDHA:2014:3017			X	X	
ECLI:NL:PHR:2015:8	X		X	X	X
ECLI:NL:HR:2015:434			X	X	X
ECLI:NL:RBDHA:2014:5980	X		X	X	
ECLI:NL:RBSGR:2010:BM1237	X		X		

	Onrechtmatige daad art. 6:162 BW	In strijd met hogere wetgeving	Art. 94 Gw
ECLI:NL:GHDHA:2013:3791	X	X	X
ECLI:NL:GHDHA:2013:3792	X	X	X
ECLI:NL:GHDHA:2014:72	X	X	X
ECLI:NL:RBDHA:2015:2498		X	X
ECLI:NL:RBSGR:2012:BU9921	X		X
ECLI:NL:PHR:2000:AA5870		X	X